

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор
Державного закладу
«Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Андрій КРАСНОЖОН

«10» квітня 2023 року

ВИСНОВОК

про дисертацію здобувачки наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 - теорія та методика навчання (українська мова) Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Гуменюк Ірини Михайлівни з теми «Методична система навчання студентів української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти».

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор Котик Тетяна Миколаївна.

Витяг з протоколу № 2

засідання наукового (фахового) семінару Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

від 06 квітня 2023 року

На засіданні були присутні: голова наукового (фахового) семінару, доктор педагогічних наук, професор Т. І. Койчева, учений секретар наукового (фахового) семінару, кандидат педагогічних наук, доцент О. А. Галіцян, доктори педагогічних наук, професори В. А. Балакірева, І. В. Бужина, І. А. Княжева, О. А. Листопад, Т. Ю. Осипова, І. О. Пальшкова, О. В. Попова, Н. М. Черненко, кандидат педагогічних наук, доцент Л. Г. Яновська. Запрошені: доктори педагогічних наук, професори Л. І. Березовська, Т. М. Котик.

СЛУХАЛИ: Обговорення дисертації здобувачки наукового ступеня доктора педагогічних наук Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Гуменюк Ірини Михайлівни з теми «Методична система навчання студентів української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти».

ВИСТУПИЛИ:

Голова наукового (фахового) семінару, доктор педагогічних наук, професор **Т. І. Койчева:** пропоную присутнім заслухати доповідь здобувачки наукового ступеня Гуменюк Ірини Михайлівни за матеріалами дослідження і висловити свою думку щодо представленої роботи.

Тема дисертаційного дослідження («Становлення і розвиток методики навчання української мови (за професійним спрямуванням) у вищих

педагогічних закладах України») затверджена вченою радою ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (протокол № 12 від 29 грудня 2015 року), змінена рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 29 березня 2016 року) на «Методична система навчання студентів української мови за професійним спрямуванням у вищих педагогічних навчальних закладах», відкоректована вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 31 січня 2023 року): «Методична система навчання студентів української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти».

І. М. Гуменюк: У контексті глобальних освітніх трансформацій і запитів сучасного інформаційно-технологічного суспільства необхідність професійно-комунікативної підготовки фахівців у педагогічних ЗВО актуалізує проблему вдосконалення методичної системи навчання української мови за професійним спрямуванням.

Мета дослідження: науково обґрунтувати, змодельовати й перевірити експериментальним шляхом методичну систему навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх фахівців педагогічної галузі.

Мета і завдання дослідження зумовили необхідність окреслення концептуально-методологічних орієнтирів розвитку методики навчання дисципліни, вивчення еволюційних аспектів і сучасного стану її функціонування, що стало підґрунтям для побудови експериментальної моделі навчання української мови за професійним спрямуванням. Досягнення мети передбачало виконання конкретних завдань, за послідовністю яких структурована наша доповідь:

1) визначити концептуальні засади формування методичної системи навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти;

2) окреслити сучасні мовознавчі тенденції, що визначають зміст мовної освіти майбутніх фахівців педагогічної галузі;

3) проаналізувати компетентнісну парадигму сучасної лінгводидактики як мету і кінцевий результат навчання української мови за професійним спрямуванням;

4) розкрити еволюцію змісту навчання української мови за професійним спрямуванням;

5) обґрунтувати мету, завдання і теоретичне уявлення про кінцевий результат навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти;

6) дослідити теоретичні аспекти керування процесом навчання української мови за професійним спрямуванням і перспективи подальшого розвитку дисципліни;

7) проаналізувати сучасний стан функціонування методики навчання української мови за професійним спрямуванням у практиці педагогічних закладів вищої освіти;

8) спроектувати експериментальну модель навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх фахівців педагогічної галузі;

9) розробити й експериментально перевірити методичну систему навчання української мови за професійним спрямуванням студентів педагогічних закладів вищої освіти.

У процесі дослідження ми проаналізували 563 науково-методичних публікації, на основі яких укладено «Хронологічний бібліографічний показник праць з української мови за професійним спрямуванням у наукових виданнях кінця XX – початку XXI ст.». Серед опрацьованих публікацій менше 10 % становили праці, присвячені розгляду особливостей викладання української мови за професійним спрямуванням студентам педагогічних ЗВО. А близько 50% – це дослідження специфіки викладання дисципліни студентам медичних та аграрних закладів вищої освіти. Це дало можливість резюмувати про фрагментарність вузькогалузових досліджень і відсутність науково обґрунтованих методик навчання української мови за професійним спрямуванням.

З огляду на універсальність названого курсу, спрямованого на формування усного й писемного професійного мовлення студентів, а також на ту обставину, що українська мова за професійним спрямуванням досі залишається єдиною філологічною дисципліною, яку вивчають на молодших курсах усіх спеціальностей, очевидною стає необхідність ґрунтовного дослідження концептуально-методологічних та лінгводидактичних засад розвитку методики навчання курсу.

Виходячи зі ступеневої залежності понять «система», «методична система», «методична система навчальної дисципліни» та беручи за основу цільовий компонент як найбільш стійкий, окреслено дефініцію поняття «методична система навчання української мови за професійним спрямуванням». Це, на нашу думку, цілісна сукупність компонентів (методологічно-цільового, змістового, процесуального, результативно-оцінного), що забезпечує формування професійної компетентності фахівця у процесі мовно-комунікативної підготовки.

Під час побудови методичної системи навчання української мови за професійним спрямуванням студентів педагогічних ЗВО ми дотримувалися таких принципів:

1. Системності, що забезпечує цілісність та взаємозв'язок компонентів.
2. Компетентнісної парадигмальності, яка дає можливість повернути освітній вектор в діяльнісно-прагматичному напрямі.
3. Текстоцентризму та контекстності, що орієнтує на створення ситуацій, максимально наближених до професійних.
4. Навчально-змістової мобільності, яка дозволяє адаптувати зміст навчального курсу до будь-якої спеціальності.
5. Дискурсивності, що дає можливість студентам опанувати зразки мовленнєвої та немовленнєвої поведінки шляхом «занурення» у створений професійний контекст.

6. Врахування сучасних мовознавчих тенденцій, без чого неможливе зближення науково-теоретичних та функційно-прагматичних реалій мовної освіти.

У результаті вивчення концептуальних засад формування методичної системи навчання української мови за професійним спрямуванням виявлено суперечність між необхідністю розвитку професійного мовлення студентів на всіх рівнях мови та вдосконаленням лінгвістичної компетентності в межах академічного курсу сучасної української мови.

Оскільки педагог є мовним лідером і зразком для наслідування у галузях дошкільної та початкової освіти, то його мовно-професійна майстерність повинна формуватися на досягненнях сучасної лінгвістичної науки. Тому шкільну мовознавчу підготовку розглядаємо як базовий рівень, засвоєння якого готує особистість до пізнання специфіки виникнення та функціонування мовленнєвих одиниць з урахуванням усіх умов процесу комунікації, тобто в межах дослідницького поля новітніх лінгвістичних напрямів, серед яких виділяємо лінгвопрагматику, дискурсологію, етнолінгвістику, лінгвістику тексту.

З огляду на широкоаспектність лінгвопрагматичних досліджень, їх влиття в структуру дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» окреслюємо за складовими розділів прагматики дискурсів: мікропрагматика, макропрагматика, мегапрагматика.

Мету та прогнозований кінцевий результат навчання української мови за професійним спрямуванням ілюструє розроблена модель компетентнісної парадигми навчальної дисципліни, у якій у логічному підпорядкуванні охоплено 7 основних компетентностей. Кожна компетентність проходить три рівні формування: предметний (Що мені потрібно?), мотиваційний (Для чого це мені потрібно?) та діяльнісний (Яким чином це можна реалізувати?). Діяльнісний рівень є найвищим у структурі компетентнісної парадигми і саме він визначає рівень сформованості конкретної компетентності як кінцевого результату навчання.

Таким чином, дослідження концептуальних засад формування методичної системи навчання студентів української мови за професійним спрямуванням, сучасних мовознавчих тенденцій, що визначають зміст мовної освіти майбутніх фахівців педагогічної галузі, побудова компетентнісної парадигми як мети й кінцевого результату навчання української мови за професійним спрямуванням створюють підґрунтя для розробки методичної системи компетентнісного навчання курсу в педагогічних ЗВО.

Здійснений аналіз наукового інформаційного простору в контексті виникнення й утвердження української мови за професійним спрямуванням як навчальної дисципліни дозволив визначити хронологічні етапи становлення та розвитку методики навчання української мови за професійним спрямуванням. Дослідження еволюції змісту навчання української мови за професійним спрямуванням засвідчило наявність 4-х періодів: 1) зародження (1989–1992 рр.), 2) становлення (1993–1999 рр.), 3) утвердження (2000–2014 рр.), 4) внутрішньосистемного розвитку (з 2015

року і до сьогодні), що стало підставою для обґрунтування нового поняття – «життєвий цикл навчальної дисципліни» – час її функціонування в освітній системі країни, упродовж якого вона ефективно виконувала актуальні освітні функції.

Встановлення періодизації дало можливість простежити тенденції змістового спрямування курсу: від лінгвістичного до документознавчого та професійно-мовленнєвого. На основі порівняльної характеристики змісту навчання ділової української мови й української мови за професійним спрямуванням визначено суттєві еволюційні зміни в новітньому курсі: чітке структурування, формування професійної комунікативної компетентності студентів, опанування специфіки усного професійного мовлення і культури спілкування, вивчення особливостей наукової комунікації та редагування.

На основі аналізу міжнародних, загальнодержавних та етапних цілей загальноосвітньої підготовки фахівців побудовано структурну модель обґрунтування мети навчання української мови за професійним спрямуванням та прогностичну таблицю її компонентів, що дало можливість окреслити мету навчання: формування усного й писемного професійного мовлення студентів шляхом підвищення рівня визначених компетентностей (дискурсивної, загальнонаукової, підприємницької, інформаційно-технологічної, термінологічної, документознавчої, редакторської), розвитку інноваційності мислення та роботи з інформацією, підтримання інтересу до професійної діяльності з метою формування особистості конкурентоздатного фахівця, готового до постійного самовдосконалення в обраній сфері.

Визначено методичні орієнтири формулювання результатів навчання: 1) орієнтування на студента, 2) відповідність цілям навчальної програми, 3) зосередженість на продуктах навчання, 4) чіткість формулювання, 5) кількісна відповідність змісту й ресурсам дисципліни, 6) реалістичність, 7) придатність для вимірювання й оцінювання, – що є передумовами їх ефективності.

Таким чином, еволюція змісту навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти зумовлена трансформацією мети й завдань цієї дисципліни, а також зміною освітньої парадигми в напрямі компетентнісного та результативного навчання.

Окреслені в дослідженні переваги контекстного навчання української мови за професійним спрямуванням покладено в основу створення та реалізації компетентнісної парадигми запропонованої методичної системи навчання.

Одним із основних засобів створення професійного контексту під час опанування дисциплін мовного циклу є навчальний текст, що виступає об'єктивним підґрунтям для дослідження текстоцентричної технології навчання української мови за професійним спрямуванням. На основі аналізу напрямів роботи з текстом у досліджуваному курсі сконструйовано модель текстоцентричної технології навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних ЗВО.

У період дистанційного навчання активізовано застосування тестової технології. З урахуванням досягнень відомих тестологів (І. Булах, С. Гриб, Б. Гриник, О. Ляшенко, М. Олійник, М. Радченко, Ю. Триус, Я. Яненко, Р. Agarwal, J. Karpicke, S. Kang, H. Roediger, K. McDermott та ін.), сформовано ієрархію понять: «завдання у тестовій формі», «тестові завдання», «тест», «тестування» і «тестова технологія».

Тестова технологія об'єднує тестування як метод, спосіб, процедуру проведення, тест як інструмент, тестове завдання як елемент тесту, що відповідає певним вимогам, і завдання у тестовій формі як вправу.

На основі дослідження процесуальних елементів технологічного циклу тестування з української мови за професійним спрямуванням побудовано модель тестової технології навчання названого курсу.

Кожен із восьми видів тестів проходить технологічний цикл розробки, апробації, проведення, аналізу та здійснюється у процесі синхронної (лекційні, практичні, контрольні, екзаменаційні тести) чи асинхронної (ввідні, тематичні, тести-вправи, тестовий контроль залишкових знань) взаємодії викладача зі студентами.

У контексті виконання завдань ми дійшли висновку, що сучасний стан функціонування методики навчання української мови за професійним спрямуванням багатий на методичні надбання. Аналіз та узагальнення набутого методичного досвіду дав можливість модернізувати наявний, уже сталий процес навчання, такими новаціями, як: профілізація української мови за професійним спрямуванням, особливості реалізації системно-синергетичного, дослідницького, лінгвістичного, екстралінгвістичного та функційно-стилістичного підходів.

Системно-синергетичний підхід визнано методологічною основою навчання української мови за професійним спрямуванням і проілюстровано на прикладах еволюційних змін у змісті дисципліни, сучасного розуміння мови як системи систем, синергетичного бачення механізмів виникнення мовленнєвого твору у фаховому контексті, керування процесом навчання української мови за професійним спрямуванням. Визначено напрями реалізації положень синергетики у процесі навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх педагогів: синергетичність побудови змісту дисципліни, що базується на його відкритості, сприйнятливості до суспільних запитів і глобальних тенденцій, професійній адаптації; застосовуваних освітніх парадигм; методичної системи, що орієнтує на інноваційність, інтерактивність, творчість, міждисциплінарність; навчальних засобів та інструментів, система яких активно реагує на технологічні інновації; організації міжсуб'єктної комунікації; синергетичність мовної та позамовної систем для формування професійної комунікативної компетентності.

На основі вивчення новітніх розробок було встановлено, що одним зі способів реалізації синергетики в освіті є дослідницька діяльність студентів. Відтак у експериментальній методичній системі застосування методу проєктів як базового у дослідницькому підході здійснювали поетапно: інформаційний проєкт реалізували на 1–2 етапах, прикладний – на 3-у етапі,

дослідницький – на 4-у етапі. Окреслено та систематизовано тематику проєктної діяльності студентів у курсі української мови за професійним спрямуванням, визначено основні умови її ефективності: 1) перспективна форма постановки завдання; 2) фахове спрямування тематики проєктів; 3) чіткий алгоритм виконання; 4) критерії оцінювання; 5) обов'язковість прилюдної презентації результатів. А також розроблено рекомендовану тематику проєктів, які сприяють досягненню програмових результатів навчання української мови за професійним спрямуванням.

У межах функційно-стилістичного підходу акцентовано на специфіці педагогічної діяльності, зокрема в дошкільній та початковій ланках освіти, що актуалізує необхідність роботи в усіх стилях української літературної мови, з урахуванням як писемних, усних, так і емоційно-експресивних різновидів.

Визначення науково-методологічних положень щодо формування методичної системи навчання української мови за професійним спрямуванням та ознайомлення із сучасним станом та досвідом організації освітнього процесу ЗВО надало можливість спроектувати модернізовану методичну систему з урахуванням таких теоретико-методологічних та лінгводидактичних положень:

1) навчання професійного мовлення майбутніх фахівців педагогічної галузі з урахуванням актуальних аспектів соціального замовлення та відповідної нормативно-правової бази;

2) мовно-комунікативна підготовка вчителів початкових класів і вихователів ЗДО на засадах як традиційної системно-структурної лінгвістики, так і основних положень лінгвопрагматики, соціолінгвістики, лінгвістики тексту й дискурсу;

3) урахування комплексу лінгводидактичних підходів до мовної освіти, визначальними серед яких є: дослідницький, компетентнісний, комунікативно-діяльнісний, лінгвістичний, професійно зорієнтований, системно-синергетичний, текстоцентричний, функційно-стилістичний;

4) підготовка майбутніх педагогів до професійної комунікації на основі компетентнісної парадигми української мови за професійним спрямуванням;

5) використання міждисциплінарних зв'язків, зокрема з психологією, професійною педагогікою, сучасною українською мовою, основами наукових досліджень, документознавством;

6) якісне науково-методичне та навчально-методичне забезпечення курсу є основою його профілізації та визначальним засобом реалізації змісту навчання української мови за професійним спрямуванням;

7) поєднання інноваційних технологій і традиційних методів навчання;

8) теоретико-практична підготовка з акцентом на діяльнісному аспекті;

9) позааудиторна діяльність на рефлексивно-творчому етапі, зокрема через автономне навчання, роботу в проблемних групах, гуртках, виступах на семінарах, конференціях тощо;

10) структурно-функційна модель системи навчання української мови за професійним спрямуванням містить ознаки динамізму та адаптивності з

огляду на синергетичність організації міжсуб'єктної комунікації, побудови змісту дисципліни, мовної та позамовної систем у контексті формування професійної комунікативної компетентності студентів.

З метою перевірки ефективності методичної системи навчання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» студентів спеціальностей 012 «Дошкільна освіта» та 013 «Початкова освіта» упродовж 2016–2022 рр. реалізовано педагогічний експеримент, який складався з 4-х етапів: теоретико-аналітичного, діагностичного, основного, підсумкового.

Сформовано й обґрунтовано мінімально необхідний обсяг випадкової вибірки за допомогою формули граничної похибки. Вибіркову сукупність ($n = 480$) склали студенти експериментальної групи ($n = 238$) і контрольної групи ($n = 242$).

Статистичну перевірку результатів педагогічного експерименту здійснено з використанням непараметричних критеріїв Пірсона й Колмогорова-Смірнова, аналіз яких підтвердив вагому відмінність у рівнях експериментальної і контрольної груп. Позитивна динаміка показників у експериментальній групі дає підстави констатувати, що реалізована експериментальна модель навчання української мови за професійним спрямуванням студентів педагогічних ЗВО виявилася ефективною.

Дякую за увагу!

Після доповіді було поставлено запитання.

Доктор педагогічних наук, професор Т. І. Койчева: Що ви вкладаєте в поняття «мобільність змісту української мови за професійним спрямуванням»? Чи впливає вона на вибір організаційних форм опанування матеріалу?

І. М. Гуменюк: Дякую. Під мобільністю змісту української мови за професійним спрямуванням розуміємо можливості його зміни та адаптації до відповідного фахового спрямування. Адже професійне мовлення фахівців різних галузей має істотні відмінності, зокрема в термінологічному наповненні, стильовій диференціації, документному контексті тощо. Відповідно суттєвих змін зазнають процесуальні компоненти методичної системи.

Так, мобільність змістового наповнення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» впливає на вибір організаційних форм опанування матеріалу, зокрема:

1. Аудиторні заняття змінюють свою структуру залежно від інформаційної підготовленості слухачів (бакалаврат, друга вища освіта, підвищення кваліфікації тощо), рівня їх комунікативної компетентності (суспільні, математичні науки), технологічної обізнаності (гуманітарні, технічні науки). На практичних заняттях ми використовували тексти відповідного професійного спрямування, створювали ситуативні завдання, працювали з документами, які стосуються конкретного напрямку підготовки.

2. Форми самостійної роботи студентів також мали зв'язок з майбутньою професійною діяльністю студентів: робота з фаховими

періодичними виданнями, тематика інформаційних проєктів, термінологічних словників спеціальності, пакету документів тощо.

3. Індивідуальні завдання ми спрямовували на підвищення мовно-професійної компетентності здобувачів освіти та поглиблення фахових знань, удосконалення термінологічної бази, введення у науковий інформаційний простір з перспективою написання наукових статей, проєктів, курсових та магістерських робіт.

Доктор педагогічних наук, професор Т. І. Койчева: І друге моє питання є таким: Чи містить система самостійної роботи з української мови за професійним спрямуванням елементи неформальної освіти?

І. М. Гуменюк: Дякую. Неформальна освіта як доповнення до системи самостійної роботи з курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» у напрямках діяльнісного навчання, навчання у взаємодії і «навчання вчитися» знаходить вияв у проходженні студентами рекомендованих безкоштовних онлайн-курсів на освітніх платформах Prometheus і Coursera:

1. Prometheus: «Ораторське мистецтво: «Почни говорити зараз», «Навчаймось вчитись: Потужні розумові інструменти для опанування складних предметів», «Думай навпаки: Зламай перешкоди на шляху до навчання та відкрий прихований потенціал», «Як ефективно спланувати й провести діалог» модулі 1-3, «Цифрові комунікації в глобальному просторі», «Інформаційна гігієна: Як розпізнати брехню в соцмережах, в інтернеті та на телебаченні», «Академічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів», – які ми застосовуємо для поглибленого вивчення проблем професійної комунікації, роботи з інформацією, мережевого етикету тощо.

2. Coursera: «Learning How to Learn: Powerful mental tools to help you master tough subjects», «Introduction to Communication Science», «Get Organized: How to be a Together Teacher» – опанування стратегій самостійного навчання, основ комунікації, оптимальної організації робочого й вільного часу та ін.

Оскільки згадані онлайн-курси відображають лише окремі аспекти програми української мови за професійним спрямуванням, однак забезпечують загальне розуміння процесів навчання, комунікації, роботи в інтернеті, можливість їх проходження закріплена в політиці навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» і оцінюється як 10 додаткових балів (5 балів за кожен пройдений курс), що закріплено в силабусі.

Доктор педагогічних наук, професор І. В. Бужина: У чому виявляються інтегративні аспекти етнолінгвістики та української мови за професійним спрямуванням у процесі підготовки майбутніх педагогів?

І. М. Гуменюк: Дякую. У лекційному блоці дисципліни на етнолінгвістичному компоненті ми робили акцент у вступній темі «Державна мова – мова професійного спілкування»: поняття національної та літературної мови, основні ознаки літературної мови, функції мови й мовлення. Особливу увагу звертали на структуру української національної

мови, виокремивши діалектну специфіку та її значення для розвитку мови загалом.

У процесі розгляду функційних особливостей української мови етнолінгвістичні аспекти виявили, піддаючи аналізу когнітивну, акумулятивну, фатичну, естетичну, сутєстивну, культуроносна функції. Активний емоційно-когнітивний відгук з боку студентів ми спостерігали під час пояснення функції національної ідентифікації, що ґрунтується на гіпотезі лінгвістичної відносності Е. Сепіра–Б. Уорфа, яка стала основою етнолінгвістики.

Розуміння сутності функції національної ідентифікації має визначальне значення для формування основ міжкультурної комунікації, оскільки передбачає врахування співрозмовниками наявності різних уявлень про світ у носіїв різних мов, відмінних схем мислення та легкості обробки інформації.

Етнолінгвістичний компонент ми актуалізували і в інших аспектах змістового наповнення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням», зокрема вивчення комунікативного етикету, стандартних етикетних норм і правил, стилів сучасної української літературної мови, основних стратегій, законів спілкування, невербальних компонентів та гендерних особливостей мовленнєвої діяльності, риторичної культури й наукового мовлення тощо.

Кандидат педагогічних наук, доцент О. А. Галіцан: Розкрийте специфіку формування документознавчої компетентності студентів педагогічних ЗВО?

І. М. Гуменюк: Дякую. Оскільки писемна комунікація у межах документообігу є елементом будь-якої професійної діяльності, формування документознавчої компетентності студентів ЗВО – необхідна складова процесу фахової підготовки, у якому важливу роль відіграє дисципліна «Українська мова за професійним спрямуванням». До прикладу, спеціальність 013 «Початкова освіта» передбачає володіння знаннями та вміннями з оформлення текстів-інструкцій, листів, повідомлень, оголошень, запрошень тощо відповідно до державних вимог щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів з української мови. Водночас професійна діяльність педагога не може оминати необхідності складання заяв різних видів, заповнення особового листка з обліку кадрів, написання характеристики на учня свого класу тощо. Відсутність таких знань знижує професійну компетентність учителя, його самооцінку, авторитет у колективі, негативно впливаючи на процес професійного зростання.

У контексті викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» формування документознавчої компетентності ми здійснювали поетапно за такими рівнями:

1) рівень інформування, під час якого студенти отримували загальне поняття про існування певних видів документації та їх призначення, ДСТУ 4163-2020;

2) рівень структурування передбачав оволодіння знаннями про структуру документів, визначення реквізитів, порядок їх розміщення, інформативність;

3) на рівні практичного застосування ми формували вміння та навички самостійно складати й правильно оформлювати види ті види документів, які передбачені навчальною програмою;

4) рівень прикладної інформаційної грамотності дав можливість формувати вміння студентів орієнтуватися в документальному інформаційному просторі, працювати з електронними виданнями.

Названі рівні документознавчої компетентності студентів педагогічних спеціальностей ми використали як орієнтир під час оцінювання рівня їхніх знань. Зокрема, рівень 1 відповідає оцінці «задовільно», досягнення другого рівня оцінювали на «добре», рівень 3 підтверджував відмінні знання студента, і тільки рівень 4 дав можливість виявити обдаровану, активну та самостійну в плані освіти особистість.

Доктор педагогічних наук, професор О. А. Листопад: У якому зі встановлених періодів еволюції змісту навчання української мови за професійним спрямуванням помітне окреслення концептуальних засад викладання цієї дисципліни?

І. М. Гуменюк: Дякую. Межі наукових інтересів методики навчання української мови за професійним спрямуванням значно розширилися, починаючи з 2010 р. тобто в період утвердження і початку внутрішньосистемного розвитку. Вони охоплювали як особливості педагогічної діяльності щодо формування професійно-мовленнєвих навичок чи культури ділового спілкування, так і сукупно формували концептуальні засади викладання української мови за професійним спрямуванням, зокрема:

1) О. Гриджук, І. Дроздова, В. Дубічинський, Л. Васенко, О. Бондарець, Н. П'яст, К. Климова, С. Товкайло досліджували комунікативно-діяльнісний підхід до навчання української мови за професійним спрямуванням відповідно до майбутньої фахової діяльності студентів;

2) А. Яремко, В. Коцар, С. Шевальс, С. Шумовецька, Н. Голярник, Н. Макогончук розкривали принципи активізації, диференціації та індивідуалізації навчання засобами сучасних інформаційних технологій;

3) Н. Єльнікова, Н. Діденко, Г. Бриль, І. Дроздова, О. Гриджук, В. Калінкін, М. Лященко окреслили напрями реалізації компетентнісної освітньої парадигми у процесі викладання навчального курсу;

4) С. Шийка, М. Тишковець, Т. Громко, О. Медведева, А. Соколова визначили навчальну самостійність студентів як необхідну складову професійної компетентності;

5) Т. Мішеніна, К. Качайло, І. Мягкота, О. Сайфуліна, Т. Лещенко, І. Самойленко висвітлювали особливості використання інноваційних технологій навчання на заняттях з української мови за професійним спрямуванням;

6) Г. Гамова працювала над теоретичними аспектами застосування досягнень прагмалінгвістики у контексті формування змісту навчання української мови за професійним спрямуванням.

Означені напрями теоретико-методичних напрацювань створили підґрунтя для проведення експериментальних досліджень та побудови методичних систем, які комплексно розкрили різні аспекти процесу навчання української мови за професійним спрямуванням в українських ЗВО: Н. Костриця, В. Борисенко – формування мовленнєвої професійної компетенції студентів-економістів, І. Дроздова – методична система розвитку українського професійного мовлення студентів ЗВО нефілологічного профілю, О. Гриджук – методика формування мовнокомунікативної компетентності майбутніх фахівців лісотехнічних спеціальностей.

Доктор педагогічних наук, професор Т. Ю. Осипова: Чи був здійснений аналіз наявних формулювань мети навчання української мови за професійним спрямуванням і які його результати?

І. М. Гуменюк: Дякую. Формулюванню мети навчання в експериментальній методиці навчання української мови за професійним спрямуванням передував ґрунтовний аналіз наявних формулювань у підручниках, посібниках і програмах. З'ясували, що окремі з формулювань викликають питання. Зокрема, подані в деяких підручниках та програмах компоненти формулювання мети «сприяти усвідомленню студентами системності української мови» та «ознайомлення студентів з питаннями сучасного ділового мовлення, зокрема мовної норми» вважаємо дискусійними з погляду доцільності, оскільки:

1) мають виразне лінгвістичне спрямування: усвідомлення системності української мови та ознайомлення з мовними нормами вимагає тривалої цілеспрямованої роботи на кожному мовному рівні, що є метою курсу «Сучасна українська мова з практикумом»; на нашу думку, дублювати зміст цих дисциплін не доцільно;

2) названі компоненти не є діагностичними, тобто не піддаються оцінюванню на етапі цілереалізації та контролю;

3) формулювання «ознайомлення студентів з питаннями сучасного ділового мовлення» не охоплює багато аспектів, необхідних для формування професійного мовлення майбутніх педагогів, зокрема передбачає роботу тільки з офіційно-діловим стилем, тоді як конкурентоздатний фахівець педагогічної галузі повинен досконало володіти комунікативними засобами усіх стилів української літературної мови.

Результати здійсненого аналізу ми врахували під час формулювання мети навчання української мови за професійним спрямуванням.

Кандидат педагогічних наук, доцент Л. Г. Яновська: Озвучте прикладні аспекти реалізації елементів лінгвопрагматики у змісті курсу?

І. М. Гуменюк: Дякую. Реалізацію елементів лінгвопрагматики у змісті української мови за професійним спрямуванням ми розглядали за складовими розділів прагматики дискурсів: мікропрагматика, макропрагматика, мегапрагматика. Зокрема, орієнтуючись на поле

досліджень мікропрагматики, знайомили студентів з особливостями добору й функціонування лексичних і граматичних одиниць у межах офіційно-ділового, риторичного й наукового дискурсів, прагматичними аспектами професійного спілкування, специфікою використання дейктичних маркерів у науковому мовленні (підрядних, особових та безособових конструкцій, відповідних займенників, часових форм дієслів тощо).

Макропрагматичне наповнення курсу ми використали для трактування поняття міжособистісного спілкування, комунікації, комунікативної інтенції, типів і форм професійного спілкування, основних законів, стратегій і тактик комунікативної діяльності, для визначення роль емпатійних аспектів у спілкуванні з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку, необхідності врахування позиції співрозмовника, емоційної тональності, застосування формул мовленнєвого етикету.

Елементи мегапрагматики, які передбачають урахування соціального контексту у змісті української мови за професійним спрямуванням, було реалізовано так:

- 1) побудові діалогічних висловлювань (співбесіда з роботодавцем, розмова керівника з підлеглим, вчителя з учнем, з батьками, з адміністрацією, участь у нарадах, зборах, дискусіях);
- 2) умінні вести опосередковану комунікацію (службова телефонна розмова, листування, інтернет-спілкування (відео-конференція, електронна пошта, форуми, чати та ін.));
- 3) орієнтації у соціальному комунікативному дискурсі (врахування соціальної субординації у спілкуванні, зміни комунікативних ролей, координації вербальної та невербальної поведінки співрозмовників);
- 4) готовності до міжкультурної комунікації (у професійному середовищі та на рівні ділової кореспонденції);
- 5) побудові текстів документного дискурсу.

Доктор педагогічних наук, професор В. А. Балакірєва: За параметром відповідності рекомендованого в робочій програмі навчально-методичного забезпечення меті та змісту української мови за професійним спрямуванням ви подали такі рекомендації: внесення нової редакції «Українського правопису» до списку рекомендованих джерел; використання новітніх наукових досліджень з української мови за професійним спрямуванням та дотичних профільних публікацій. Яким чином здійснювалася робота з новою редакцією «Українського правопису» та фаховими науковими публікаціями?

І. М. Гуменюк: Дякую. Для ознайомлення майбутніх фахівців педагогічної галузі з основними змінами в новій редакції «Українського правопису» та нормативно-правовими актами щодо функціонування української мови проведено заняття-проект «Державна мова: динаміка нормативно-правових і правописних змін». Студенти презентували власні інформаційні проекти, розроблені за встановленими вимогами відповідно до запропонованої тематики.

Виконання завдань не обмежувалося критичним відбором матеріалу для проєктів. Зібрану інформацію студенти трансформували в тестові завдання, візуалізовані об'єкти (таблиці, схеми), ілюстрували висловами відомих діячів, презентували на занятті з використанням сучасних ІКТ. Таким чином відбувалося досягнення мети заняття: ознайомлення з історією та сучасним станом мовного законодавства України, змінами в новій редакції «Українського правопису»; усвідомлення державотворчої ролі мови в житті суспільства, важливості дотримання мовних норм у професійному мовленні; засвоєння правописних нововведень на тлі актуалізації залишкових лінгвістичних знань.

Крім того, окремі зміни в новій редакції правопису докладно розглядаємо на практичних заняттях у межах формування лінгвістичної компетентності: написання складних слів, слів іншомовного походження, слів з числівником пів, вживання великої літери, правопис та відмінювання прізвищ, імен, по батькові.

З фаховими науковими журналами та публікаціями студенти працюють під час виконання різних видів самостійної роботи: пошук публікації на задану тему, складання тезового плану, аналіз структури наукової статті, бібліографічний опис, підготовка інформаційного проєкту, робота з текстом наукового стилю тощо

Доктор педагогічних наук, професор І. О. Пальшкова: Структура та зміст навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» здебільшого відповідають типовій програмі курсу, що затверджена наказом МОН № 1150 зі змінами від 2010 р. Чи відбулися якісь трансформації у структурі та змісті навчальної дисципліни в процесі реалізації педагогічного експерименту?

І. М. Гуменюк: Дякую. Згідно з наказом № 1150 вивчення української мови за професійним спрямуванням тривало 3 семестри й охоплювало 3 об'ємні змістові модулі із загальною кількістю 108 год (лекції – 18 год, практичні заняття – 54 год, самостійна робота – 36 год). Це давало можливість ґрунтовного вивчення особливостей усного спілкування як інструмента професійної діяльності, культури публічного виступу, здійснення презентацій, колективного обговорення професійних проблем.

Однак екстенсивне розростання змісту української мови за професійним спрямуванням невдовзі зазнало трансформації. У зв'язку із запровадженням у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи кредити ЄКТС обсягом 36 годин, які були запроваджені наказом Міністерства освіти і науки України від 20 жовтня 2004 року № 812, замінено на кредити ЄКТС обсягом 30 годин. Відповідно зменшилася кількість годин, відведених для вивчення курсу української мови за професійним спрямуванням: 3 кредити становили 90 годин, тобто 18 год лекцій і 18 год практичних занять.

Сьогодні відповідно до існуючої освітньо-професійної програми зберігаються 3 кредити, але з наданням 2 або 4 год лекцій та 28 або 26 год практичних занять. Звісно, що і зміст дисципліни зазнав трансформації:

окремі питання винесено в тематику інформаційних проєктів, інші – в додаткові питання для самостійного опрацювання.

Зміни внесено у змістове наповнення теми 7, оскільки виникла необхідність розгляду лінгво-технологічних особливостей оформлення друкованого тексту, підготовки й презентування проєктів, особливостей редагування наукових і офіційно-ділових текстів.

У загальному трансформація змісту української мови за професійним спрямуванням відбулася в напрямі профілізації, тобто адаптації як теоретичної частини, так і завдань для самостійної роботи з урахуванням майбутньої професійної діяльності студентів.

В обговоренні взяли участь:

Рецензент, доктор педагогічних наук, професор І. А. Княжева: Фундаментальні зміни, що відбуваються в сучасному освітньому просторі, нова соціокультурна ситуація, суспільні запити і потреби зокрема щодо згуртування українського суспільства навколо національної ідеї, передбачають формування в державі розуміння необхідності якісної підготовки фахівців, які забезпечать виконання цього глобального завдання, що не можливо без набуття громадянами достатнього рівня володіння державною мовою. Відповідно стає необхідним переосмислення ракурсу проблеми щодо професійної підготовки перш за все педагогів. Серед них цілком умотивоване зосередження уваги на вихователях закладів дошкільної освіти та вчителів початкової школи, функцією яких є не тільки навчання, а й формування в дітей первинних комунікативних умінь і навичок, орієнтирів у виборі ними комунікативних стратегій подальшої міжособистісної взаємодії. Якісне виконання зазначених функцій значною мірою уможливорюється якісним оволодінням цими фахівцями української мови за професійним спрямуванням.

Низка державних документів, зокрема Концепція розвитку освіти на період 2015-2025 р.р., Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про вищу освіту», «Про забезпечення функціонування української мови як державної» тощо наголошують на необхідності підготовки компетентних педагогів, зокрема дошкільної та початкової освіти, здатних до ефективної міжособистісної професійної взаємодії державною мовою. Це підкреслює й зумовлює актуальність і своєчасність докторського дослідження Ірини Михайлівни Гуменюк, оскільки, як доводить автор, одним із шляхів вирішення цих завдань, є наукове обґрунтування, моделювання й експериментальна перевірка методичної системи навчання майбутніх фахівців педагогічної галузі української мови за професійним спрямуванням. Саме це є метою рецензованого дослідження.

Без сумнівів, дисертація І. М. Гуменюк містить матеріал, що сприятиме вирішенню цієї проблеми.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

«Розвиток особистості молодшого школяра в умовах гірського середовища» (державний реєстраційний номер: 0113U005200).

Аналіз дисертації І. М. Гуменюк свідчить про те, що авторка з належною повнотою розробила науковий апарат дослідження, сформулювала його концептуальні ідеї, які було послідовно реалізовано через розв'язання поставлених у дослідженні завдань. Застосовані для цього теоретичні, емпіричні, візуально-графічні і статистичні методи представляють необхідний і достатній дослідницький інструментарій, який не викликає жодних заперечень і зауважень.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що: уперше комплексно досліджено концептуальні засади формування методичної системи навчання студентів педагогічних закладів вищої освіти української мови за професійним спрямуванням; з'ясовано комунікативно-прагматичні, соціолінгвістичні та дискурсологічні аспекти змісту дисципліни; розроблено модель компетентнісної парадигми навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням»; досліджено особливості формування у майбутніх педагогів прагматичної, мегапрагматичної, документознавчої, загальнонаукової, інформаційно-технологічної, підприємницької компетентностей як елементів компетентнісної парадигми курсу; спроєктовано модель формулювання мети й завдань навчання української мови за професійним спрямуванням; розкрито еволюцію змісту навчання дисципліни, простежено тенденції програмового спрямування; окреслено нормативно-правову площину функціонування курсу та вектори наукових дискусій у цьому контексті; з'ясовано статус дисципліни у сучасних педагогічних закладах вищої освіти; укладено періодизацію розвитку української мови за професійним спрямуванням; сформовано теоретичне уявлення про кінцевий результат навчання курсу; проаналізовано основні види полікодових текстів, які позитивно впливають на результативність навчання української мови за професійним спрямуванням, обґрунтовано віднесення документа до одного з видів полікодових текстів, побудовано моделі текстоцентричної і тестової технологій навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти; визначено специфічні ознаки методики навчання української мови за професійним спрямуванням як молодой галузі лінгводидактики, її мету, завдання, наукову платформу, етапи становлення; спроєктовано алгоритмізовану модель конструювання робочої програми досліджуваного курсу на основі компетентнісного підходу; здійснено різноаспектний аналіз сучасних навчально-методичних посібників з української мови за професійним спрямуванням, встановлено проблемні аспекти їх змістової організації; створено перелік способів профілізації навчальної дисципліни в підручниках і посібниках; визначено напрями реалізації положень синергетики у процесі навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх фахівців педагогічної галузі; розроблено методику застосування інформаційних, прикладних і дослідницьких проєктів у контексті навчання дисципліни; укладено структурно-логічні схеми міждисциплінарної координації

української мови за професійним спрямуванням; спроектовано, впроваджено й перевірено експериментальну модель навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх фахівців педагогічної галузі, описано методичний супровід до її реалізації; сформульовано визначення понять: методична система навчання української мови за професійним спрямуванням, компетентнісна парадигма української мови за професійним спрямуванням, часова підприємливість, інформаційна підприємливість, прагматична підприємливість, життєвий цикл навчальної дисципліни, профілізація української мови за професійним спрямуванням; поточнено та розширено зміст основних понять дослідження: прагматична компетентність, термінологічна компетентність, загальнонаукова (науково-дослідницька та інструментальна) компетентність, інформаційно-технологічна компетентність, підприємницька компетентність, дискурсивна компетентність, документознавча компетентність, зміст навчання, принципи функціонування процесу навчання української мови за професійним спрямуванням; подальшого розвитку набули положення щодо формування термінологічної компетентності студентів у процесі навчання української мови за професійним спрямуванням, системи принципів функціонування процесу навчання курсу, шляхів реалізації системно-синергетичного, дослідницького, лінгвістичного, екстралінгвістичного, функційно-стилістичного підходів, дистанційного навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх учителів початкових класів і вихователів закладів дошкільної освіти.

Водночас, на наш погляд запропонований у науковій новизні здобуток щодо удосконалення комплексу методів, засобів і форм для оптимізації контекстної, текстоцентричної і тестової технологій навчання української мови за професійним спрямуванням, змісту навчально-методичного забезпечення курсу; системи самостійної роботи студентів, доповнює практичне значення отриманих результатів. До нього абсолютно правомірно віднесено розроблення й апробування методичної системи навчання української мови за професійним спрямуванням студентів педагогічних закладів вищої освіти, удосконалення та збагачення навчально-методичного забезпечення освітньої компоненти «Українська мова за професійним спрямуванням» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальностями 012 Дошкільна освіта й 013 Початкова освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Отримані дисертанткою результати апробовано на чисельних конференціях різного рівня, використовуються низкою ЗВО, про що свідчать указані у вступі й подані в додатках акти впровадження.

Аналіз списку представлених у дисертації 67 публікацій авторки, з яких 59 одноосібних, дає підстави підтвердити не лише широке оприлюднення й апробацію теоретичних положень дослідження, а й повноту викладу в них основних результатів наукового пошуку.

Практикозорієнтований вектор роботи дисертантки зумовив значний обсяг цікавого, оригінального й науково обґрунтованого методичного матеріалу, представленого в розділах 4, 5, 6 і в додатках.

Дослідження І. М. Гуменюк заслуговує позитивної оцінки, бо воно здійснює новий внесок у педагогічну теорію і методику навчання української мови, його, безумовно, можливо розглядати як перспективний напрям в подальшому дослідженні проблеми викладання української мови за професійним спрямуванням. Однак, як будь-яке нове дослідження, воно не може не викликати деякі зауваження і побажання.

1. Щодо вступу, то в ньому бракує суперечностей, виокремлення яких підсилює розуміння новопосталих проблем у теорії і методиці викладання української мови за професійним спрямуванням в педагогічних закладах вищої освіти.
2. Видається доцільним скорегувати формулювання першого завдання не «визначити концептуальні засади формування методичної системи навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти», а «визначити концептуальні засади **ПОБУДОВИ, РОЗРОБЛЕННЯ**, методичної системи (або просто прибрати слово «формування».
3. Пропоную подумати, чи не дублює 2 та 4 завдання?
4. Потребує додаткової аргументації, чому в науковій новизні йдеться про часову, інформаційну та прагматичну підприємливість?
5. Тема, мета, 9 завдання дослідження цілком правильно акцентують на центральному феномені Вашого дослідження – методичній системі. Водночас визначенню його сутності приділено фактично лише 1 сторінку (с.64) у першому підрозділі першого розділу. Додаткової наукової аргументації потребує і її структура, яка також з'являється на цій самій сторінці. Пропонуємо застосувати для цього системний підхід.
6. Щодо першого розділу в цілому, то його зміст не повною мірою відповідає назві. На наш погляд, потрібно мовознавчі тенденції змісту... (підрозділ 1.2.) перенести в 4 розділ (підрозділ 4.1.2.), присвячений реалізації змісту.... А в методологічному розділі присвятити свою увагу саме методології та обґрунтуванню ключового феномену – методична система.
7. Потрібно краще розібратися з поняттям «підхід», бо запропоноване його визначення в 4 розділі розкриває його тільки як «підхід до навчання», а про «дослідницький», «методологічний підхід» забуто. Так само потребує додаткового обґрунтування застосовування терміну «концептуальний» - у Вас це засади (1 розділ) та підходи (4 розділ). А чому підходи концептуальні, а не методологічні?
8. Щодо розділу 5, то в ньому забуто про методичну систему. Тут йдеться про експериментальну модель і лише в 5.5. Ви згадуєте про «міждисциплінарну координацію в методичній системі навчання». Було б дуже доречно додатково пояснити співвідношення між методичною системою, експериментальною моделлю, змістом та експериментальною методикою навчання. Розділ 6 цілком доречно названий «Дослідно-

експериментальна перевірка методичної системи....», а в 6.1.3 читаємо про розроблену методику.

9. У назві 6.2. виникла технічна помилка, адже йдеться не про якість навчання дисципліни.

У цілому робота справила дуже позитивне враження. Відчувається, що над нею авторка працювала багато років. Додам, що на мою думку, тут поєднано дві докторські дисертації. Одна – тяжіє до спеціальності 13.00.01 (підтвердження цього враження я знайшла не лише в тексті роботи, а й у первинному формулюванні теми – «Становлення і розвиток методики навчання української мови (за професійним спрямуванням) у вищих педагогічних закладах України»), а друга – це вже безпосередньо зі спеціальності 13.00.02 (українська мова) у такому формулюванні теми, яке винесено сьогодні на обговорення – «Методична система навчання студентів української мови за професійним спрямуванням у вищих педагогічних навчальних закладах». Проведена величезна робота, залишилося поставити крапки над деякими І, та, безумовно, подавати до розгляду і захисту в спеціалізовану вчену раду.

Отже, ще раз наголошу, що висловлені зауваження і міркування носять дискусійний характер і моє бачення окремих положень дисертації та аж ніяк не знижують загальну досить високу оцінку виконаного Іриною Михайлівною Гуменюк дослідження.

Висновок: Структура докторської дисертації І. М. Гуменюк з теми «Методична система навчання студентів української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти» та її зміст відповідають чинним вимогам до докторських дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова).

Дисертація є самостійною завершеною працею, яка містить отримані нові, науково обґрунтовані теоретичні й експериментальні результати, що є вагомим науковим доробком у теорії та методиці навчання української мови; вона відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 17.11.2021р. №1197 і може бути рекомендованою до попереднього розгляду спеціалізованою вченою радою з урахуванням виправлення зауважень.

Рецензент, доктор педагогічних наук, професор Л. І. Березовська:

Актуальність проблеми навчання здобувачів освіти української мови у процесі професійної підготовки зумовлена суспільною потребою у висококваліфікованих фахівцях, які володіють системними знаннями української літературної мови. Модернізація змісту освіти в Україні, спрямована на компетентнісний підхід, який здійснює орієнтацію на формування ключових компетентностей педагогів, у тому числі комунікативної, яку слід удосконалювати у процесі вивчення філологічних дисциплін, зокрема навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням».

Актуальність обраної дисертанткою теми не викликає сумнівів з огляду на те, що проблема системної професійно спрямованої мовної підготовки здобувачів освіти посилюється необхідністю досконалого володіння державною мовою, що відображено у низці законодавчих документів, серед яких: «Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», «Концепція державної мовної політики» та ін.

Науковий апарат дослідження І. М. Гуменюк відповідає вимогам, що пред'являються до докторських дисертацій. Авторка чітко визначила методологію дослідження, що позитивно позначилося на здійсненні наукового пошуку, обґрунтуванні основних положень дисертаційної праці в цілому. Варто констатувати загальну збалансованість наукового апарату, який окреслює логіку наукового дослідження.

У дисертаційній роботі І. М. Гуменюк ґрунтовно розкрито методологічний концепт методики навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах освіти, а саме: концептуальні засади формування методичної системи навчання здобувачів освіти української мови за професійним спрямуванням; сучасні тенденції у мовознавстві, що визначають зміст мовної освіти майбутніх фахівців педагогічної галузі; компетентнісну парадигму сучасної лінгводидактики.

Вагомим здобутком дисертаційного дослідження є здійснений аналіз становлення і розвитку теорії обґрунтування змісту навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти, що ґрунтуються на розробленій дисертанткою структурній моделі мети навчання української мови за професійним спрямуванням, яка сприятиме підвищенню рівня виокремлених компетентностей (дискурсивної, загальнонаукової, підприємницької, термінологічної, документознавчої, редакторсько-коректорської), задля формування конкурентноздатного фахівця, готового до професійного самовдосконалення в обраній сфері діяльності.

Незаперечним здобутком І. М. Гуменюк є обґрунтування методичної системи навчання УМзаПС, моделі конструювання робочої програми ОК «Українська мова за професійним спрямуванням», виокремлених підходів (системно-синергетичний, дослідницький, лінгвістичний, екстралінгвістичний, функціонально-стилістичний) до навчання ОК «Українська мова за професійним спрямуванням». Рецензованому науковому дослідженню притаманна концептуальна цілісність і глибина проникнення в суть досліджуваної проблеми.

Імпонує, що в дисертації належним чином здійснено аналіз нормативно-правової бази дослідження, освітніх програм різних закладів освіти з підготовки педагогічних працівників спеціальностей 012 Дошкільна освіта та 013 Початкова освіта щодо ефективності методичної системи навчання «УМзаПС». На різних етапах експериментального дослідження було залучено 480 здобувачів освіти Прикарпатського, Бердянського, Волинського, Глухівського, Кам'янець-Подільського та інших університетів;

використано сучасні методи і методики дослідження, що робить результати виконаної роботи науковими, валідними.

Для ефективного навчання здобувачів педагогічної освіти розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у процесі навчання УМзаПС дисертанткою розроблено структурно-функційну модель підготовки, яка містить такі основні блоки, як: нормативно-методичний; організаційно-технологічний; діагностично-результативний. На належному рівні подано алгоритм верифікації даної моделі у вигляді педагогічного експерименту.

Практичне значення дослідження у тому, що здобувачкою запропоновано навчально-методичне забезпечення курсу УМзаПС для здобувачів педагогічних спеціальностей. Незаперечним позитивним аспектом є достатньо широке географічне представлення результатів дисертації, які висвітлено у 67 працях.

Однак, виконане дослідження не позбавлене окремих недоліків, зауважень та побажань.

1. Визначаючи гіпотезу дослідження необхідно було виокремити педагогічні умови, від яких залежить ефективність експериментальної роботи. У завданнях дослідження також відсутні педагогічні умови, хоча у структурно-функційній моделі (с. 441) вони зазначені. На нашу думку, необхідно визначити педагогічні умови та розкрити їх. Як окрему педагогічну умову пропонуємо визначити «Методичний супровід навчальної дисципліни УМзаПС».

2. Виклад дисертаційного матеріалу, на наш погляд, доцільно було б розпочати із розділу «Становлення і розвиток теорії обґрунтування змісту навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти», який в дисертації подано як 2-ий розділ, і вже далі розкривати «Концептуально-методологічні орієнтири розвитку методики навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти».

3. У параграфі 3.2. (с. 287) виокремлено 20 принципів функціонування процесу навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти. Така деталізація принципів недоцільна в теоретичній частині роботи, їх можна скоротити та об'єднати за функційними ознаками, які є найбільш важливими для дисертаційного дослідження.

4. У дисертації переважають наведені приклади із вирішенням практичних завдань для здобувачів спеціальності 013 Початкова освіта. Доцільно було б навести градаційні рівні сформованості компонентів комунікативної компетентності і у здобувачів спеціальності 012 Дошкільна освіта (с. 88). Не достатньо звертається увага на нормативні документи, які розкривають підготовку здобувачів освіти за напрямом 012 Дошкільна освіта. У структурно-функційній моделі (с. 441) не вказано жодного нормативного документа, за яким здійснюється підготовка здобувачів спеціальності 012 Дошкільна освіта.

5. Щодо джерельної бази то авторка дисертації надає перевагу публікаціям практичного змісту, тобто статтям, і обмаль посилань на теоретико-методологічні, наукові, монографічні дослідження учених.

6. Викликає сумнів захоплення авторкою дрібними підпараграфами. На нашу думку, доцільно об'єднати у параграфі 1.3, підпараграфи 1.3.1 – 1.3.7; у параграфі 4.1. підпараграфи 4.1.1. – 4.1.3.

7. Наведений на с. 277–283 змістовий аналіз тестових завдань, таблиці 4.1. та 4.2. (с. 361, 368) пропонуємо винести у додатки, у роботі зупинитися лише на описовій частині.

Висловлені зауваження і побажання мають рекомендаційний та дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Дисертаційне дослідження Гуменюк Ірини Михайлівни «Методична система навчання студентів української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти» є актуальною і самостійною науковою працею, яка відповідає вимогам спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова), має теоретичне та практичне значення і після доопрацювання може бути рекомендовано до захисту у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова).

Рецензент, доктор педагогічних наук, професор О. В. Попова:

Тема дисертаційного дослідження І. М. Гуменюк надзвичайно актуальна. Це одна з найперших робіт у вітчизняній педагогіці, що присвячена теоретико-методичним засадам навчання студентів української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти України. Незважаючи на наявність досліджень, присвячених специфіці викладання названої дисципліни, зокрема публікацій загального характеру, студіювань окремих технологій та підходів викладання, концептуальних розробок, праць лінгводидактичної та вузькогалузевої спрямованості, у секторі сучасної вітчизняної професійної освіти відчутний брак досліджень, у фокусі яких знаходиться специфіка викладання української мови за професійним спрямуванням студентам педагогічних закладів вищої освіти. Такий стан вивчення порушеної проблеми негативно відбивається на підготовці студента як науково-практичної спроможної мовної особистості, оскільки не дає можливості навчити майбутніх педагогів у повній мірі продуктивно функціонувати у сучасному освітньо-академічному просторі, адаптуватися до вітчизняних і світових стандартів мовної та міжкультурної комунікації. Це, насамперед, стосується формування усного й писемного професійного мовлення студентів з урахуванням тієї обставини, що українська мова за професійним спрямуванням досі залишається єдиною філологічною дисципліною, яку вивчають на молодших курсах усіх спеціальностей як обов'язковий компонент ОПП. Крім того, слід відзначити національно-культурне та державотворче значення досліджуваної проблеми, що також зумовлено соціально-політичною потребою в оволодінні українською мовою за професійним спрямуванням та відсутністю в Україні

науково обґрунтованих методик навчання згаданої навчальної дисципліни, які б цілком відповідали сучасній нормативній базі; браком методичного забезпечення навчання української мови за професійним спрямуванням на засадах профілізації української мови за професійним спрямуванням та її міждисциплінарної координації; з іншого боку, – відсутністю науково обґрунтованої й експериментально перевіреної методичної системи навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх фахівців педагогічної галузі. У цьому зв'язку робота І. М. Гуменюк є не тільки актуальною, а ще й інноваційною, такою, що становить серйозний внесок у вирішення важливої та нагальної наукової проблеми в системі педагогічної освіти.

Структура дисертації, що складається зі вступу, шести розділів, висновків, додатків, та списку використаних джерел до кожного розділу, є цілком прийнятною, повністю відповідає меті дослідження та поставленим у ньому завданням.

У ВСТУПІ до дисертації сформульовано мету і завдання дослідження, його об'єкт, предмет, актуальність, концепцію дослідження, загальну гіпотезу та часткові гіпотези, наукові положення, що виносяться на захист, наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, окреслено методи дослідження, подано відомості про експериментальну базу, наведено відомості про апробацію й упровадження результатів дослідження, загальну кількість публікацій і структуру роботи.

У першому розділі дисертації «Концептуально-методологічні орієнтири розвитку методики навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти» обґрунтовано концептуальні засади формування методичної системи навчання студентів української мови за професійним спрямуванням; висвітлено зміст мовної освіти майбутніх фахівців педагогічної галузі відповідно до сучасних тенденцій у мовознавстві, що охоплюють комунікативно-прагматичні аспекти мовлення у змісті мовної освіти фахівців педагогічної галузі та соціолінгвістичні аспекти змісту навчання української мови за професійним спрямуванням у контексті лінгвістичної теорії тексту й дискурсу; проаналізовано компетентнісна парадигма сучасної лінгводидактики як мета і кінцевий результат навчання української мови за професійним спрямуванням, до складу якої дисертантка відносить такі компетентності: прагматична, мегапрагматична, документознавча, термінологічна, загальнонаукова, інформаційно-технологічна та підприємницька.

Матеріал, представлений у розділі, має теоретичну та практичну цінність для сучасної педагогіки, зокрема теоретичних засад навчання української мови за професійним спрямуванням у вищій школі України. Авторка переконливо специфікує зміст методичної системи навчання української мови за професійним спрямуванням і зміст мовної освіти в спектрі перебігу освітніх процесів в Україні і світі; визначає дидактичні вектори навчання крізь призму лінгвістичних труднощів опанування української мови.

У позитивному полі розглядаємо представлений у розділі інтегрований аналіз лінгвістичної теорії тексту й дискурсу у змісті мовної освіти майбутніх педагогів, зокрема розуміння дискурсу як поняття, ширшого за текст, яке пов'язане з екстралінгвістичними властивостями акту спілкування, що підкреслює його переваги над текстом, робить можливим для використання у навчальному процесі й створення платформи для ознайомлення студентів зі зразками мовленнєвої і немовленнєвої поведінки. Презентоване ставлення авторки до дискурсу дає змогу застосовувати текстоцентровану технологію навчання на фундаменті педагогічного, наукового, публіцистичного, адміністративного дискурсів, національної ідентичності, дискурсів ділового спілкування, риторичного, документного дискурсів та інших. Дисертантка ілюструє шляхи трансформації змістового наповнення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» через використання сучасного досвіду в межах лінгвопрагматики, дискурсології, етнолінгвістики, лінгвістики тексту. Такий аналіз у вітчизняній методиці проведено вперше, що засвідчує інноваційний характер роботи.

У результаті теоретичного аналізу, проведеного в першому розділі, було чітко окреслено серйозну педагогічну проблему, визначено шляхи її вирішення відповідно до методологічного підґрунтя. Серед основних принципів навчання, що реалізують цілісну методичну систему навчання української мови за професійним спрямуванням студентів педагогічних ЗВО, виокремлено такі: принципи системності, компетентнісної парадигмальності, текстоцентризму та контекстності, навчально-змістової мобільності, дискурсивності, врахування сучасних мовознавчих тенденцій. На основі аналізу теоретико-методичного підґрунтя навчання досліджуваної навчальної дисципліни та змісту понять «парадигма», «педагогічна парадигма», «компетентнісна парадигма» окреслено структурну модель компетентнісної парадигми навчальної дисципліни як мети й кінцевого результату навчання за трьома рівнями: предметним, мотиваційним та діяльнісним. За авторською теорією, розроблена модель компетентнісної парадигми навчальної дисципліни охоплює 25 логічно підпорядкованих основних компетентностей, серед них: загальнонаукова (науково-дослідницька, інструментальна), підприємницька, інформаційно-технологічна, редакторська, термінологічна, документознавча, дискурсивна, комунікативна, лінгвістична (фонологічна, орфоепічна, орфографічна, лексична, граматична, фразеологічна, стилістична), соціолінгвістична (етнолінгвістична, культуромовна), прагматична (мікропрагматична, макропрагматична, мегапрагматична).

Зазначаємо, що висвітленню проблеми формування та обґрунтування змісту навчання української мови за професійним спрямуванням відповідно до мети, завдань і результатів навчання присвячено другий розділ роботи «Становлення і розвиток теорії обґрунтування змісту навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти». У розділі обґрунтовано мету, завдання навчання української мови за професійним спрямуванням через опис їх поетапної актуалізації (оперативне цілепокладання, обґрунтування мети, формулювання мети і завдань навчання

української мови за професійним спрямуванням); схарактеризовано еволюцію змісту навчання досліджуваної дисципліни за чотирма періодами: зародження (1989–1992 рр.), становлення (1993–1999 рр.), утвердження (2000–2014 рр.), внутрішньосистемний розвиток (з 2015 року і до сьогодні); зкорельовано теоретичне уявлення про кінцевий результат навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти з методологічними орієнтирами формулювання результатів навчання та відображення уявлень про кінцеві результати навчання у нормативних документах курсу «Українська мова за професійним спрямуванням».

Авторкою складено матрицю відповідності програмових результатів навчання української мови за професійним спрямуванням в ОПП «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» галузі знань 01 «Освіта». Вважаємо методично цінним підхід до побудови саме матриці, що базується на ступеневій відповідності програмового матеріалу дисципліни, завдань, які ставляться у навчальній програмі, результатів навчання курсу та програмових результатів навчання за ОПП, від чого безпосередньо залежить кінцевий результат навчання української мови за професійним спрямуванням.

Третій розділ дисертації «Теорія керування процесом навчання української мови за професійним спрямуванням та перспективи її подальшого розвитку» присвячено вивченню системних елементів теорії керування процесом навчання української мови за професійним спрямуванням, які дають можливість максимального наближення умов навчання до професійного контексту, підтримання інтересу до професійної діяльності з метою подальшого самонавчання і саморозвитку впродовж життя. У розділі репрезентовано процес становлення системи методів, засобів, форм навчання української мови за професійним спрямуванням з метою їх подальшої трансформації і застосування у контекстному навчанні через текстоцентричні та тестові технології у контексті реалізації компетентнісної парадигми у педагогічних закладах вищої освіти.

Не викликають сумніву запропоновані форми навчальної діяльності у межах навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» (проблемні лекції, лекції-дискусії, лекції-візуалізації, лекції-конференції, дуальні лекції (теоретик і практик); форми роботи на практичних заняттях (ділові та рольові ігри, розв'язання проблемних ситуативних завдань, моделювання педагогічної ситуації тощо); позааудиторні форми роботи / навчальної діяльності, а саме: самостійна навчальна робота студента (створення стилістично адаптованих текстів, робота з фаховими періодичними виданнями, створення і оформлення пакету документів, необхідних у певній професійній ситуації, редагування документів, підготовка інформаційних та творчих проєктів тощо), науково-дослідна діяльність студентів (пошук і аналіз наукових праць фахового спрямування, їх рецензування, тезове конспектування, складання плану, бібліографічне оформлення джерел, резюмування, написання наукової статті

у співавторстві з науковим керівником тощо). Ефективність контекстного навчання, наш погляд, забезпечується імplementованими авторкою активними методами навчання, практичними формами роботи, візуалізацією інформації, самостійним пошуком розв'язання проблеми шляхом виконання проєктів, моделюванням професійних ситуацій з акцентом на емоційне сприйняття через ігрові методи, з одного боку; підбором сучасних інформаційних технологій (як стаціонарних, так і мобільних), ілюстративних матеріалів як засобів навчання – з іншого. На особливу увагу заслуговують такі здобутки Ірини Михайлівни, як-от: 1) розроблена жанрова-функційна класифікація навчальних текстів (рис. 3.3., с. 263) задля реалізації текстоцентричної технології навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних ЗВО, зокрема полікодові тексти (таблиці, схеми, карти, аудіо- і відео-тексти, мультимедіа, гіпертексти, документи); 2) системно-цілісна реалізація технологічного циклу тестування з аналізованої дисципліни, що складається з 12 етапів; 3) розгляд методичного аспекту реалізації теорії керування процесом навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних ЗВО крізь призму використання порівняльного, ретроспективного, системно-хронологічного підходів; 4) аналіз базових наукових платформ, які забезпечують теоретико-методологічне наповнення галузі: лінгвістичну, документознавчу, науково-дослідницьку, психологічну, професійно-педагогічну.

У четвертому розділі «Сучасний стан функціонування методики навчання української мови за професійним спрямуванням у практиці педагогічних закладів вищої освіти» описано практичний рівень функціонування методики названої дисципліни в сучасних педагогічних ЗВО і способів відображення концептуальних підходів до мовної освіти в курсі навчання української мови за професійним спрямуванням відповідно до мети й завдань дисципліни, що впливає на якісне формування професійно-мовленнєвої компетентності у майбутніх фахівців педагогічної галузі. Авторкою здійснено ретельний аналіз структурно-компонентного контенту сучасного програмового забезпечення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» та змісту сучасних навчально-методичних посібників. Конструктивною є думка дисертантки стосовно реалізації концептуальних засад профілізації у навчально-методичному забезпеченні дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» для ОПП спеціальностей 012 Дошкільна освіта й 013 Початкова освіта. Безсумнівно, «необхідною умовою організації процесу адаптації загальнонавчальної дисципліни до профілю майбутньої діяльності студентів є відображення його системності в робочій програмі, підручниках, посібниках, що потребує якісної підготовки, самопідготовки та підвищення кваліфікації викладачів української мови за професійним спрямуванням» (с. 361). Доречними виступають обрані концептуальні підходи до мовної освіти в процесі навчання української мови за професійним спрямуванням (системно-синергетичний, дослідницький, лінгвістичний та екстралінгвістичний,

функційно-стилістичний) на тлі існуючих підходів до вивчення української мови (табл. 4.2., сс. 368–371).

Відзначимо оригінальність побудови моделі застосування системно-синергетичного підходу до навчання української мови: де синергетики реалізується у всіх ланках цього процесу: 1) синергетичність побудови змісту дисципліни; 2) синергетичність застосовуваних освітніх парадигм: поглядів, ідей, напрямів та ін.; 3) синергетичність методичної системи, що орієнтує на інноваційність, інтерактивність, творчість, міждисциплінарність; 4) синергетичність навчальних засобів та інструментів; 5) синергетичність організації міжсуб'єктної комунікації; 6) розкриття синергетичності мовної та позамовної систем для формування професійної комунікативної компетентності.

Лінгвістичний підхід до навчання української мови за професійним спрямуванням маніфестується через нормативне використання одиниць усіх мовних рівнів і реалізацію прагмалінгвістичних категорій у змісті дисципліни. Іриною Гуменюк доведено, що екстралінгвістичний аспект комунікації має суттєвий вплив на її перебіг і результативність у професійній діяльності майбутніх педагогів.

Ефективність функційно-стилістичного підходу до формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів викладено в напрямі практичного втілення виражальних можливостей елементів усіх мовних рівнів у контексті майбутньої професійної діяльності; необхідності роботи в усіх стилях української літературної мови, з урахуванням як писемних, усних, так і емоційно-експресивних різновидів; розуміння стильової приналежності комунікативних ситуацій, у яких недопустимі ознаки експресії, та етичної міри вияву цих ознак у публіцистичному, художньому, епістолярному чи розмовному контекстах.

У п'ятому розділі дисертації «Організаційно-методичні засади системи навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти» подано експериментальну модель навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх фахівців педагогічної галузі (с. 443), яка відображає системно-синергетичну взаємодію компонентів у межах встановлених блоків: нормативно-методологічного, організаційно-технологічного, діагностично-результативного та підпорядкується трьом основним етапам експериментального навчання (інформаційному, репродуктивно-діяльнісному, рефлексивно-творчому); окреслено методичний супровід до її реалізації; специфіковано особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання української мови за професійним спрямуванням із зазначенням недоліків мобільного навчання за гендерно-віковим і лінгво-методичним векторами, а також за векторами доступності й технічної грамотності.

Відзначимо злагодженість репрезентації авторкою процесуально-організаційної структури самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» у межах

програми курсу за такими компонентами: вид самостійної роботи, компетентності, умови виконання, вимоги до виконання, форма презентації, термін виконання, критерії оцінювання (табл. 5.1., сс. 474–475) та системної організації аудиторної і позааудиторної самостійної роботи студентів під час вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» (табл. 5.2., с. 482) за чотирма етапами (проективно-методичного, організаційно-управлінського, процесуального, контрольного).

У розділі проаналізовано динамічні вектори реалізації горизонтальної регресивної, горизонтальної прогресивної та вертикальної міждисциплінарної координації української мови за професійним спрямуванням і відтворено у вигляді структурно-логічних схем відповідно до ОПП спеціальностей «Початкова освіта», «Дошкільна освіта» (рис. 5.6., с. 493), що є результатом прояву синергетичних ознак, зумовлених реакцією на суспільні запити.

Шостим розділом дисертації «Дослідно-експериментальна перевірка ефективності методичної системи навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти» передбачено систематизацію, критичне оцінювання і теоретичне узагальнення експериментальних даних.

Дисертанткою подано дані статистичного опрацювання результатів експерименту; здійснено верифікацію гіпотез дослідження; продемонстровано процедуру моніторингу якості навчання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням».

Не викликає сумнівів наявність позитивних результатів в експериментальних групах завдяки впровадженню авторської методичної системи навчання студентів української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти за розробленою моделлю. На підсумковому етапі педагогічного експерименту за результатами контрольного зрізу зафіксовано значне підвищення рівнів дискурсивної, загальнонаукової, термінологічної, підприємницької, інформаційно-технологічної, документознавчої та редакторської компетентностей у ЕГ за когнітивно-мотиваційним, операційно-діяльнісним і професійно-творчим критеріями. Студенти КГ виявили значно нижчу динаміку.

Вражає генеральна сукупність об'єктів дослідження – 6224 особи (46 % – студенти, які навчаються за спеціальністю 012 Дошкільна освіта, 54 % – за спеціальністю 013 Початкова освіта). Визначення обсягу випадкової вибірки ґрунтується на формулі граничної похибки. Достовірність результатів експерименту на діагностичному й підсумковому етапах була доведена за допомогою непараметричних критеріїв Пірсона й Колмогорова-Смірнова, визначення яких у підсумку підтвердило наявність статистично вагомих відмінностей у рівнях ЕГ і КГ.

У ВИСНОВКАХ до дисертації надаються загальні підсумки дослідження та розкриваються шляхи подальшого використання його результатів.

Після уважного прочитання дисертації, знайомства з науковими працями І. М. Гуменюк, монографіями, навчально-методичними посібниками, посібником-практикумом можна стверджувати, що це новий науковий напрям дослідження як у теорії педагогіки вищої школи, так і в українській лінгводидактиці.

Робота проілюстрована таблицями, рисунками, схемами, формулами, матеріалами додатків, прикладами. Дисертантка демонструє власну ерудицію, володіння матеріалами й інформацією, що мають відношення до об'єкта та предмета дослідження, вдало користується літературними джерелами, роблячи доречні посилання. Обсяг бібліографії до дисертації досить великий (873 найменування).

Дослідження виконано на належному теоретичному та експериментальному рівнях. Висновки є цілком обґрунтованими, а дослідження є повністю завершеним та виконаним цілком самостійно.

Результати дослідження можуть бути використані у процесі викладання української мови за професійним спрямуванням та інших мовознавчих дисциплін студентам педагогічних закладів вищої освіти й післядипломної педагогічної освіти, а також для розвитку теоретико-прикладних положень методики навчання української мови за професійним спрямуванням.

Наукова новизна та практична цінність дисертації не викликає ніяких сумнівів. Це перше в Україні повне наукове обґрунтування концептуальних засад формування методичної системи навчання студентів педагогічних закладів вищої освіти української мови за професійним спрямуванням. У ході дослідження авторкою розроблена така методика навчання, яка не тільки цілком відповідає даним та вимогам сучасної методики, лінгвістики, педагогіки та психології, а ще й може бути названа інноваційною. Інноваційність методики полягає в її спрямованості на професійну діяльність майбутніх педагогів, спроможних продуктивно функціонувати в професії як на державному, так і на міжнародному рівнях; встановлювати міжкультурні й ділові контакти із представниками своєї професії та в інших галузях науки й освіти на підставі обізнаності з нормативно-правовою базою освіти та наявності сформованих універсальних і специфічних компетентностей.

Розроблена методика є науково обґрунтованою, практично розробленою, готовою для безпосереднього впровадження в освітній процес.

Звичайно, робота не позбавлена деяких недоліків, серед яких хочу відзначити такі:

1. На нашу думку, у докторській дисертації не є принциповим надавати «преамбулу» на початку кожного розділу (с. 63, с. 176, с. 244, с. 332).

2. У тексті §1.2.2. «Соціолінгвістичні аспекти змісту навчання української мови за професійним спрямуванням» авторка відводить провідну роль у формуванні мовної картини світу лексичному складу мови, а також текстам (поетичним, науковим, філософським, публіцистичним, фразеологічним). Бажано специфікувати, як саме фразеологічні тексти можуть відображати світобачення і світорозуміння етносу, визначати менталітет його представників.

3. На с. 82 дисертантка репрезентує конституенти структури дискурсивної компетентності, серед яких виокремлює комунікативну складову – «формулювання висловлювань (ініціативних і реактивних реплік у діалозі), побудова монологічного тексту (усного чи писемного), мистецтво публічного виступу». Виникає питання: «Чи актуалізується в складі згаданої компетентності такий вид мовленнєвої діяльності, як аудіювання поряд з читанням, говорінням і писемним мовленням?» На с. 577 наводиться приклад завдання в межах формування термінологічної компетентності: «Письмово відтворіть основну думку прослуханого (аудіо) професійно-наукового тексту. Підкресліть терміни». У Додатку Г у вправі 4 пропонується прослухати діалог, виявити в них наявність / відсутність термінів та пояснити їх значення відповідно до галузевої належності. На наш погляд, доречними були б завдання з декодування семантики інтонаційного оформлення аудіо-текстів з урахуванням гендерних, статусних, вікових характеристик як детермінантів соціальної компетентності. Зауважимо також, що під час розробки вправ з розвитку навичок прагматичного читання доцільними є завдання, спрямовані на виявлення конотативного фундаменту прочитаних текстів, що належать до різних дискурсивних доменів.

4. У Додатках проілюстровано структуру досліджуваної навчальної дисципліни для спеціальностей 012 Дошкільна освіта (Додаток М) і 013 Початкова освіта (Додаток Е). Дещо насторожує розподіл годин між лекційними та практичними заняттями: 2 години (лекції) і 28 годин (практичні заняття) і, відповідно, 4 години (лекції) і 26 годин (практичні заняття). Виникають сумніви стосовно достатності лекційних годин для демонстрації теоретичного підґрунтя. У модульному арсеналі програми дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» (013 Початкова освіта) тільки Тема 1. Державна мова – мова професійного спілкування і Тема 4. Документація з кадрово-контрактних питань, а в програмі для спеціальності 012 Дошкільна освіта – лише Тема 1. Державна мова – мова професійного спілкування супроводжуються теоретико-ілюстративною базою. Бажано пояснити такий саме розподіл годин і специфікувати, як саме студенти опанують такі теми, як «Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації», «Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні», «Стилі сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні» тощо на практичних заняттях без проходження лекційного курсу.

5. На сс. 289–298 докладно представлено принципи навчання української мови за професійним спрямуванням. На нашу думку, доречно було б їх класифікувати за категоріями «загальнодидактичні» і «специфічні». Нормативно-стилістичний принцип, принцип текстоцентризму, принцип врахування сучасних лінгвістичних тенденцій тощо є специфічними для авторською методики.

6. На с. 441 (рис. 5.1.) подано структурно-функційна модель навчання майбутніх фахівців педагогічної галузі української мови за професійним спрямуванням, в якій як складники анонсовані педагогічні умови й

передумови підготовки майбутніх фахівців педагогічної галузі. За текстом незрозуміло, чи авторка ототожнює поняття «педагогічні умови» і «передумови професійної підготовки». Варто було б розвести ці педагогічні феномени й уточнити їх сутність.

7. На с. 445 йдеться про репродуктивно-діяльнісний підхід, який передбачає часткову самостійну діяльність студентів і актуалізує міждисциплінарні зв'язки через використання готових елементів (фахових текстів, документів, комунікативних ситуацій, термінології та ін.). Авторкою зазначено, що науково-дослідна робота виявлялася у прикладній проєктній діяльності, результатом (продуктом) якої були: збірник текстів різних стилів на основі тлумачення одного поняття, індивідуальна папка зі зразками ділової документації, термінологічний словник дисципліни. Отже, методичний контекст визначення продукту навчання на цьому етапі вимагає, на наш погляд, уточнення стилів чи жанрів, що входять до змісту збірників текстів.

8. На сс. 460–462 згадуються напрями, за якими здійснюється використання мобільних технологій у процесі реалізації експериментальної моделі навчання української мови за професійним спрямуванням. Серед них дисертантка акцентує на вектор «визначення недоліків комп'ютерного перекладу». Виявляється доречним висвітлити, в межах яких мовних пар здійснюється переклад: «російська↔українська», «українська↔англійська» тощо. До того ж, як зазначається на с. 479, вивчення теми «Переклад і редагування наукових текстів» завершується виконанням завдання для самостійної роботи з індивідуального й колективного редагування фахових наукових текстів.

9. У Висновках на с. 611 йдеться про навчально-методичне забезпечення досліджуваної дисципліни, проти на сс. 452–458 авторка наголошує на науково-методичне забезпечення. Неясним здається, чи дисертантка уподібнює ці поняття. Пропонуємо прояснити цю ситуацію й збалансувати термінологічну платформу.

Зроблені зауваження не є принциповими, не порушують обґрунтованості основних наукових положень дисертації, не зменшують вагомості отриманих даних.

Підкреслимо, що у дослідженні І. М. Гуменюк вирішено важливу та назрілу наукову проблему, яка заповнила певну прогалину (це стосується методичної системи навчання студентів української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти на тлі Державних нормативних документів та соціального замовлення в професійній сфері) в методичних дослідженнях і тим самим здійснила вагомий внесок у подальший розвиток вітчизняної професійної освіти.

Отже, вважаємо, що дисертація Ірини Михайлівни Гуменюк з теми: «Методична система навчання студентів української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти» є повністю завершеним та самостійним науковим дослідженням, виконаним на високому науково-теоретичному рівні у відповідності до вимог, які ставляться до робіт, поданих

на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, і може бути рекомендована до попереднього розгляду і захисту в спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова) за умови виправлення зауважень.

Доктор педагогічних наук, професор В. А. Балакірєва: Актуальність представленої сьогодні роботи визначається необхідністю дослідження об'єктивних передумов становлення й розвитку методики навчання української мови за професійним спрямуванням як молоді галузі лінгводидактики, а також створення цілісної науково-методичної системи викладання названого курсу в педагогічних закладах вищої освіти.

Специфікою професійного спілкування майбутніми педагогами неможливе без врахування психологічних основ педагогічної комунікації. Формування підприємницької компетентності, зокрема часової та прагматичної її складових, базується на психологічних якостях особистості. Загалом мотиваційний аспект навчання, формування ставлення студентів до цього процесу, активізація їх діяльності здійснюється з врахуванням системи ціннісних орієнтацій особистості, а отже, є сферою досліджень психологічної науки. Отже, теоретична основа МНУМзаПС не може бути монопредметною, оскільки виникає як синтез кількох базових наук, створюючи нову галузь української лінгводидактики. Саме тому я можу стверджувати, що сьогодні презентовано інноваційну дисертаційну роботу, що суттєво збагачує науково-методичний фонд і сприятиме реформуванню галузі освіти в Україні.

Вважаю, що представлена робота є самостійним завершеним дослідженням, відповідає вимогам, що ставляться до докторських дисертацій, і з урахуванням виправлення зауважень і побажань може бути рекомендованою до попереднього розгляду і захисту в спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова).

Доктор педагогічних наук, професор Н. М. Черненко: Вміння спілкуватися мовою обраної професії підвищує результативність праці, сприяє налагодженню ділових контактів, дає змогу комфортно почуватися в колективі. Навчити цьому студентів можна лише завдяки поєднанню традиційних та інноваційних методів на заняттях із української мови за професійним спрямуванням. Традиційні методи допоможуть сформувати у студента базову систему теоретичних знань з курсу, а інтерактивні – сприятимуть засвоєнню основ культури мови та фахового спілкування, активізації студента у плані взаємодії з учасниками комунікативного процесу. Всі ці моменти ураховано Іриною Михайлівною Гуменюк і заслуговують схвалення.

Вважаю, що робота є цікавою та актуальною, відповідає усім вимогам та у подальшому може бути рекомендованою до попереднього розгляду і захисту в спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова).

Доктор педагогічних наук, професор І. В. Бужина: Фахове спілкування в Україні здійснюється державною мовою, яка дедалі розширює сфери свого функціонування. Сприяти цьому повинні саме інноваційні методики викладання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)», мета якого – формування комунікативної професійно зорієнтованої особистості. Сьогодні представлено таку авторську методику, що систематизувала багаторічний викладацький та методичний досвід Ірини Миколаївни Гуменюк. На мою думку, робота є своєчасною, відповідає усім вимогам та у подальшому може бути рекомендованою до попереднього розгляду і захисту в спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова).

Учений секретар наукового семінару, кандидат педагогічних наук, доцент О. А. Галіцан представила відомості щодо апробації основних положень дисертації, повноти опублікованих наукових результатів І. М. Гуменюк та проект рішення висновку.

Відомості про повноту надрукованих наукових результатів автора:

Монографії

1. Гуменюк І. М. Становлення і розвиток методики навчання української мови за професійним спрямуванням: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. 416 с.

2. Гуменюк І. М. Методика формування мегапрагматичної компетенції у майбутніх фахівців початкової освіти. *Формування мовної особистості молодшого школяра: колективна наукова монографія* / За наук. ред. д. п. н., проф. Т. М. Котик. Івано-Франківськ: НАІР, 2018. С. 239–253.

Публікації у наукових фахових виданнях України

3. Гуменюк І. М. Формування основ загальнонаукової компетенції студентів у процесі вивчення української мови за професійним спрямуванням. *Вісник Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника. Серія «Педагогіка»*. Випуск 48. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2013. С. 45–49.

4. Гуменюк І. М. Формування термінологічної компетенції студентів у контексті викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». *Освітній простір України*. 2014. № 3. С. 52–57.

5. Гуменюк І. М. Реалізація прагматичних категорій у змісті мовно-професійної підготовки фахівців початкової школи. *Гірська школа Українських Карпат*. 2016. № 14. С. 170–173.

6. Гуменюк І. М. Дискурсологічні орієнтири у викладанні дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного*

університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка». Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. 2017. Випуск 4/36. С. 74–81. <https://doi.org/10.24919/2313-2094.4/36.98551>

7. Humeniuk I. Development of the Students' Linguistic and Technological Competence in the Context of the Teaching Course "Ukrainian Language (for Professional Purposes)". *Mountain School of Ukrainian Carpaty*. 2018. № 18. С. 90–94. <https://doi.org/10.15330/msuc.2018.18.95-99>

8. Гуменюк І. М. Аналіз сутності та векторного застосування контекстного підходу до викладання курсу «Українська мова за професійним спрямуванням». *Гірська школа Українських Карпат*. 2019. № 20. С. 89–92. <https://doi.org/10.15330/msuc.2019.20.89-92>

9. Гуменюк І. М. Компетентнісна лінгводидактична парадигма як кінцевий результат навчання української мови за професійним спрямуванням. *Науковий вісник Льотної Академії. Серія : Педагогічні науки*. Кропивницький, 2019. № 6. С. 190–194. <https://doi.org/10.33251/2522-1477-2019-6-190-194>

10. Гуменюк І. М. Формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців педагогічного профілю. *Педагогічна освіта : теорія і практика : збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України*. Вип.26 (1–2019). Ч.1. Кам'янець-Подільський, 2019. С. 52–57. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2019–26–1.52-57>

11. Гуменюк І. М. Кінцевий результат навчання в теорії та практиці викладання української мови за професійним спрямуванням. *Гірська школа Українських Карпат*. 2020. № 23. С. 5–13. <https://doi.org/10.15330/msuc.2020.23.5-13>

12. Гуменюк І. М. Модель цілепокладання навчальної дисципліни в контексті сучасних освітніх тенденцій. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Педагогіка»*. 2020. № 1. С. 105–112. <https://doi.org/10.25128/2415-3605.20.1.15>

13. Гуменюк І. М. Полікодовий текст як засіб реалізації текстоцентричної технології навчання. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса, 2020. Випуск 4 (133). С. 97–103. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2020-3-14>

14. Гуменюк І. М. Принципи реалізації контекстного навчання в процесі викладання української мови за професійним спрямуванням. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2020. № 1. С. 63–69. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.1.2020.208160>

15. Гуменюк І. М. Ретроспективний аналіз змісту навчання української мови за професійним спрямуванням. *Гірська школа Українських Карпат*. 2020. № 22. С. 60–66. <https://doi.org/10.15330/msuc.2020.22.60-66>

16. Гуменюк І. М. Українська мова за професійним спрямуванням: життєвий цикл навчальної дисципліни та її статус у сучасних педагогічних закладах вищої освіти. *Науковий вісник Мукачівського державного*

університету. Серія «Педагогіка та психологія». 2020. Том 6. № 2. С. 185–195. [https://doi.org/10.52534/msu-pp.6\(2\).2020.185-195](https://doi.org/10.52534/msu-pp.6(2).2020.185-195).

17. Гуменюк І. М. Дослідницький підхід в методиці навчання української мови за професійним спрямуванням. *Молодь і ринок*. 2021. № 7–8. С. 123–127. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.242614>

18. Гуменюк І. М. Лінгвістичний і екстралінгвістичний підходи в методиці навчання української мови за професійним спрямуванням. *Педагогічний альманах*. 2021. Вип. 49. С. 130–135. <https://doi.org/10.37915/pa.vi49.266>

19. Гуменюк І. М. Методика навчання української мови за професійним спрямуванням як галузь української лінгводидактики. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*. 2021. № 1 (11). С. 144–157. <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2021-11-1-144-157>

20. Гуменюк І. М. Навчально-методичне забезпечення української мови за професійним спрямуванням : вектор профільної адаптації. *Молодь і ринок*. 2021. № 3. С. 77–81. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.234140>

21. Гуменюк І. М. Навчально-методичне забезпечення української мови за професійним спрямуванням: концептуальні засади профілізації. *Проблеми сучасного підручника*. 2021. Вип. 26. С. 85–93. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2021-26-85-93>

22. Гуменюк І. М. Реалізація системно-синергетичного підходу до навчання української мови за професійним спрямуванням. *Педагогічний альманах*. 2021. Вип. 48. С. 121–128. <https://doi.org/10.37915/pa.vi48.215>

23. Гуменюк І. М. Робоча програма навчальної дисципліни: компетентнісний вектор. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Вип. 1 (48). С. 97–103. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.97-103>

24. Гуменюк І. М. Самостійна робота студентів з вивчення української мови за професійним спрямуванням. *New Inception : науковий журнал / Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2021. № 3–4 (5–6). С. 52–61. <https://doi.org/10.5281/zenodo.5972371>

25. Гуменюк І. М. Сучасні підходи до навчання української мови за професійним спрямуванням: перспективні вектори досліджень. *Молодь і ринок*. 2021. № 4. С. 92–99. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.236356>

26. Гуменюк І. М. Функційно-стилістичний підхід до навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх учителів початкових класів. *Академічні студії. Серія : Педагогіка*. 2021. Вип. 3. Ч. 1. С. 33–38. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.1.6>

27. Humeniuk I. The Project-Based Learning Technology in the Methodology of Teaching Ukrainian Language for Professional Purposes. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*. 2021. № 25. С. 89–95. <https://doi.org/10.15330/msuc.2021.25.84-87>

28. Humeniuk I., Blyznyuk T. Interdisciplinary coordination in the primary school teacher and educator training system. *Journal of Vasyl Stefanyk*

Precarpathian national university. Scientific edition. Series of Social and Human Sciences. 2022. Vol. 9. № 1. С. 139–145. doi: 10.15330/jpnu.9.1.139-145

29. Гуменюк І. М. Структурно-функційна модель навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх учителів початкових класів і вихователів. *Наукові записки Малої академії наук України*. 2022. № 1 (23). С. 13–20. <http://doi.org/10.51707/2618-0529-2022-23-02>

30. Гуменюк І. М. Організація експериментальної перевірки ефективності методичної системи навчання української мови за професійним спрямуванням. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2022. № 1 (50). С. 65–68. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.50.65-68>

31. Humeniuk I. M. The Use of ICT to Provide the Components of the Methodical System of Teaching Ukrainian Language for Professional Purposes. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*. 2022. № 27. С. 12–16. <https://doi.org/10.15330/msuc.2022.27.12-15>

Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав

32. Bilavych, H., Fedchyshyn, N., Pantyuk, T., Oliyar, M., Vlasii, O., Savchuk, B., Bilavych, I., & Humeniuk I. Creating Ecological Language Space for the Youngest Computer Users. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020. Vol. 9 (4). P. 90–99. **(Web of Science)**.

33. Bilavych H., Kondur O., Bahriy M., Oliyar M., Savchuk B., Fedchyshyn N., Humenuk I., Pantiuk M., & Petrenko O. Reading as a Cultural Practice of Modern Students. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020. Vol. 9 (8). P. 131–144. **(Web of Science)**.

34. Humenuk I., Nakonechna L., Semeniuk O., Poslavska N., Babii I. A Model of the Test Technology of Teaching: Theoretical and Applied Aspects. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2022. Vol. 11, No. 6; Special Issue. P. 88–99. <https://doi.org/10.5430/jct.v11n6p88> **(Scopus)**.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

35. Гуменюк І. М. Формування документної компетенції студентів вищих навчальних закладів у контексті викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». *Scientific achievements 2015. International scientific and practical congress*. 20 February 2015. Vienna (Austria). P. 18–22.

36. Гуменюк І. М. Формування етнолінгвістичної компетенції студентів у контексті викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». *Особистість, суспільство, політика : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції*. Ч.2. Люблін : WSEI, 2016. С. 31–33.

37. Гуменюк І. М. Сучасна лекція з української мови (за професійним спрямуванням) як метод формування мегапрагматичної компетенції майбутнього фахівця. *Особистість, суспільство, політика : матеріали IV*

Міжнародної науково-практичної конференції. Люблін : WSEI, 2016. С. 43–46.

38. Гуменюк І. М. Трансформація змісту мовної освіти фахівця початкової школи в контексті сучасних мовознавчих тенденцій. *Педагогічні інновації в початковій школі* : матеріали науково-методичного семінару. 15 лютого 2017 р. Івано-Франківськ : НАІР, 2017. С. 76–79.

39. Gumeniuk I. M. Formation and development of methods of teaching Ukrainian language (for professional purposes) : historiography of a question. *SWorld Journal*. 2017. № 12. P. 116–122.

40. Гуменюк І. М. Проблемні аспекти формування інформаційно-технологічної компетентності майбутнього фахівця початкової освіти. *Нові стратегії розвитку початкової освіти в умовах євроінтеграції* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції з міжнародною участю. 16 травня 2018 р. Івано-Франківськ : Кушнір Г. М., 2018. С. 7–10.

41. Гуменюк І. М. Методичне сегментування навчального дискурсу української мови за професійним спрямуванням у контексті післядипломної освіти педагогічних працівників. *Професійна підготовка фахівців у вимірі нових освітніх реалій* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. 11–12 жовтня 2018 р. Івано-Франківськ : НАІР, 2018. Ч. 1. С. 124–129.

42. Гуменюк І. М. Еволюція поняття «зміст навчання» в контексті компетентнісної освітньої парадигми. *Сучасна освіта – доступність, якість, визнання* : збірник наукових праць XI Міжнародної науково-методичної конференції, 13–14 листопада 2019 року. Краматорськ : ДДМА, 2019. С. 57–59.

43. Гуменюк І. М. Мобільні технології навчання у внутрішньодисциплінарному вимірі: методичний аспект. *Інноваційні технології в освіті* : збірник матеріалів Міжнародної науково-технічної конференції 9–11 квітня 2019 року, м. Івано-Франківськ. С. 74–76.

44. Гуменюк І. М. Міжкультурна компетентність як маркер професіоналізму вчителя початкових класів. *Інновації в початковій освіті : проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 04–05 березня 2020 р. Полтава, 2020. С. 61–64.

45. Гуменюк І. М. Формування інтересу до професійної діяльності як компонент мети освітніх програм закладів вищої педагогічної освіти України. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи* : збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Київ : Міленіум, 2020. Випуск 2. С. 62–64.

46. Humeniuk I. Vector of competence in modernization of methodical systems of teaching at institutions of postgraduate education. *Tourism of the XXI century : Clobal Challenges and Civilization Values : II International scientific and practical conference* (Kyiv, June 01, 2020). Kyiv : KNUTE. P. 652–657. <http://dx.doi.org/10.31617/k.knute.2020-06-01.91>

47. Гуменюк І. М. Методичний супровід як визначальний чинник реалізації експериментальної моделі навчання. *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів : освіта, наука, культура* : збірник наукових праць. К., 2021. С. 100–105.

48. Гуменюк І. М. Проектна діяльність у межах дослідницького підходу до навчання української мови за професійним спрямуванням. *Наукові та освітні трансформації в сучасному світі* : збірник матеріалів Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції, 15 липня 2021 року, м. Чернігів. Суми : «Росток А.В.Т.». 2021. С. 216–217.

49. Гуменюк І. М. Функціональні показники якості навчально-методичного забезпечення у педагогічних закладах вищої освіти. *Збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми сучасного підручника : ключові компетентності та предметні навички»*. 20–21 травня 2021 року. Київ. С. 62–63.

50. Humeniuk I. Principles of optimisation of teaching language disciplines at pedagogical institutions of higher education. *Taras Shevchenko 6th International conference on social sciences*. April 4–5, 2021. Kyiv, Ukraine. С. 194.

51. Гуменюк І. М. Проблемні аспекти мовної підготовки фахівців педагогічної галузі. *Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції «Управління якістю підготовки фахівців»*. Ч. 2. 21–22 квітня 2022 р. Одеса, 2022. С. 125–126.

52. Гуменюк І. М. Експериментальна методика навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх педагогів : організація діагностичного етапу. *«Освітні й культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір»* : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих учених, 12–13 травня 2022 р. Запоріжжя, 2022. С. 516–518.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

53. Гуменюк І. М., Білавич Г. В. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навчально-методичний посібник. Змістовий модуль 1. Івано-Франківськ : НАІР, 2014. 212 с.

54. Гуменюк І. М., Білавич Г. В. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навчально-методичний посібник. Змістовий модуль 2. Івано-Франківськ : НАІР, 2015. 204 с.

55. Гуменюк І. М., Білавич Г. В. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навчально-методичний посібник. Змістовий модуль 3. Івано-Франківськ : НАІР, 2016. 204 с.

56. Гуменюк І. М., Білавич Г. В. Базовий курс української мови за професійним спрямуванням. Івано-Франківськ : НАІР, 2017. 172 с.

57. Гуменюк І. М., Білавич Г. В. Глосарій навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». Івано-Франківськ : ТУР-Інтелект, 2020. 70 с.

58. Гуменюк І. М. Робоча програма навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка. Освітня програма «Початкова освіта». Спеціальність 013 «Початкова освіта». Івано-Франківськ. 2021. 26 с.

59. Гуменюк І. М. Робоча програма навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка. Освітня програма «Дошкільна освіта». Спеціальність 012 «Дошкільна освіта». Івано-Франківськ. 2021. 27 с.

60. Гуменюк І. М. Силабус навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». Освітня програма «Початкова освіта». Спеціальність 013 «Початкова освіта». Івано-Франківськ. 2021. 7 с.

61. Гуменюк І. М. Силабус навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». Освітня програма «Дошкільна освіта». Спеціальність 012 «Дошкільна освіта». Івано-Франківськ. 2021. 7 с.

62. Гуменюк І. М. Українська мова за професійним спрямуванням : програма навчального курсу (освітня програма «Дошкільна освіта»). Івано-Франківськ : ПП «ТУР-Інтелект», 2021. 44 с.

63. Гуменюк І. М. Українська мова за професійним спрямуванням : програма навчального курсу (освітньо-професійна програма «Початкова освіта»). Івано-Франківськ : ПП «ТУР-Інтелект», 2021. 44 с.

64. Гуменюк І. М. Хронологічний бібліографічний покажчик праць з української мови за професійним спрямуванням у наукових виданнях кінця ХХ – початку ХХІ ст. Івано-Франківськ : ПП «ТУР-Інтелект», 2021. 88 с.

65. Гуменюк І. М. Посібник-практикум з української мови за професійним спрямуванням (на основі текстоцентричного підходу) : навчальний посібник для студентів спеціальностей 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта. Івано-Франківськ, 2022. 168 с.

66. Гуменюк І. М. Українська мова за професійним спрямуванням у схемах і таблицях : навчально-методичний посібник для викладачів і студентів педагогічних ЗВО. Івано-Франківськ, 2022. 184 с.

67. Гуменюк І. М. Хрестоматія наукових праць з курсу «Українська мова за професійним спрямуванням». Частина І (1994–2010 рр.). Івано-Франківськ, 2022. 224 с.

ВИСНОВОК

1. Уважати, що дисертація Гуменюк Ірини Михайлівни з теми «Методична система навчання студентів української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти», представлена на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, є завершеним самостійним дослідженням з актуальної проблеми, відповідає вимогам, що ставляться до докторських дисертацій зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова).

1.1. Уважати, що дисертаційне дослідження містить наукову новизну: уперше комплексно досліджено концептуальні засади формування методичної системи навчання студентів педагогічних закладів вищої освіти

української мови за професійним спрямуванням; з'ясовано комунікативнопрагматичні, соціолінгвістичні та дискурсологічні аспекти змісту дисципліни; розроблено модель компетентнісної парадигми навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням»; досліджено особливості формування у майбутніх педагогів прагматичної, мегапрагматичної, документознавчої, загальнонаукової, інформаційнотехнологічної, підприємницької компетентностей як елементів компетентнісної парадигми курсу; спроектовано модель формулювання мети й завдань навчання української мови за професійним спрямуванням; розкрито еволюцію змісту навчання дисципліни, простежено тенденції програмового спрямування; окреслено нормативно-правову площину функціонування курсу та вектори наукових дискусій у цьому контексті; з'ясовано статус дисципліни у сучасних педагогічних закладах вищої освіти; укладено періодизацію розвитку української мови за професійним спрямуванням; сформовано теоретичне уявлення про кінцевий результат навчання курсу; проаналізовано основні види полікодових текстів, які позитивно впливають на результативність навчання української мови за професійним спрямуванням, обґрунтовано віднесення документа до одного з видів полікодових текстів, побудовано моделі текстоцентричної і тестової технологій навчання української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти; визначено специфічні ознаки методики навчання української мови за професійним спрямуванням як молодого галузі лінгводидактики, її мету, завдання, наукову платформу, етапи становлення; спроектовано алгоритмізовану модель конструювання робочої програми досліджуваного курсу на основі компетентнісного підходу; здійснено різноаспектний аналіз сучасних навчально-методичних посібників з української мови за професійним спрямуванням, встановлено проблемні аспекти їх змістової організації; створено перелік способів профілізації навчальної дисципліни в підручниках і посібниках; визначено напрями реалізації положень синергетики у процесі навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх фахівців педагогічної галузі; розроблено методику застосування інформаційних, прикладних і дослідницьких проєктів у контексті навчання дисципліни; укладено структурно-логічні схеми міждисциплінарної координації української мови за професійним спрямуванням; спроектовано, упроваджено й перевірено експериментальну модель навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх фахівців педагогічної галузі, описано методичний супровід до її реалізації; сформульовано визначення понять: методична система навчання української мови за професійним спрямуванням, компетентнісна парадигма української мови за професійним спрямуванням, часова підприємливість, інформаційна підприємливість, прагматична підприємливість, життєвий цикл навчальної дисципліни, профілізація української мови за професійним спрямуванням; поточнено та розширено зміст основних понять дослідження: прагматична компетентність, термінологічна компетентність, загальнонаукова (науково-дослідницька та

інструментальна) компетентність, інформаційно-технологічна компетентність, підприємницька компетентність, дискурсивна компетентність, документознавча компетентність, зміст навчання, принципи функціонування процесу навчання української мови за професійним спрямуванням; удосконалено комплекс методів, засобів і форм для оптимізації контекстної, текстоцентричної і тестової технологій навчання української мови за професійним спрямуванням, зміст навчально-методичного забезпечення курсу; систему самостійної роботи студентів; подальшого розвитку набули положення щодо формування термінологічної компетентності студентів у процесі навчання української мови за професійним спрямуванням, системи принципів функціонування процесу навчання курсу, шляхів реалізації системно-синергетичного, дослідницького, лінгвістичного, екстралінгвістичного, функційностилістичного підходів, дистанційного навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх учителів початкових класів і вихователів закладів дошкільної освіти.

1.2. Уважати, що дисертаційне дослідження має практичну значущість, що полягає в розробленні й апробуванні методичної системи навчання української мови за професійним спрямуванням студентів педагогічних закладів вищої освіти, удосконаленні та збагаченні навчально-методичного забезпечення освітньої компоненти «Українська мова за професійним спрямуванням» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальностями 012 Дошкільна освіта й 013 Початкова освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка. Основні результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у процесі викладання української мови за професійним спрямуванням та інших мовознавчих дисциплін студентам педагогічних закладів вищої освіти й післядипломної педагогічної освіти, а також для розвитку теоретико-прикладних положень методики навчання української мови за професійним спрямуванням.

2. Затвердити висновок засідання наукового (фахового) семінару Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» про дисертацію І. М. Гуменюк з теми «Методична система навчання студентів української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти», що представлена на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова).

2.1. Дисертаційна робота є складовою частиною комплексного дослідження кафедри філології та методики початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника «Формування мовної особистості молодшого школяра» та пов'язана з одним з основних її напрямів «Підготовка студентів до формування мовної особистості молодшого школяра», у межах якої авторкою створено модель та методичну систему формування необхідних професійних компетентностей у майбутніх учителів початкової школи засобами навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням».

2.2. Основні положення та результати дослідження впроваджено в практику роботи: Бердянський державний педагогічний університет (довідка № 64-01/52 від 15.02.2023), Волинський національний університет імені Лесі Українки (довідка № 03-24/04/749 від 30.03.2023), Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (довідка № 331 від 02.03.2023), Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (довідка № 11/23 від 27.02.2023), Львівський національний університет імені Івана Франка (акт № 618-11 від 07.03.2023), Український державний університет імені Михайла Драгоманова (довідка № 195 від 16.03.2023), Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (довідка № 01-23/29 від 24.02.2023), Ужгородський національний університет (довідка № 922/01-14 від 27.03.2023), Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (акт № 01/10-211 від 15.03.2023).

2.3. Основні результати дослідження висвітлено у 67 публікаціях, у тому числі: 2 монографії (1 – колективна), 29 статей у наукових фахових виданнях України, 3 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, що внесені до наукометричних баз даних Web of Science, Scopus, 2 статті, які додатково відображають результати дослідження, 16 публікацій у збірниках матеріалів конференцій, 8 навчально-методичних посібників (з них 4 – у співавторстві), 1 глосарій, 6 – програми навчальних дисциплін та силабуси.

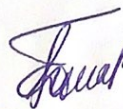
3. Ухвалили: з урахуванням виправлення висловлених зауважень, рекомендувати дисертаційну роботу Ірини Михайлівни Гуменюк з теми «Методична система навчання студентів української мови за професійним спрямуванням у педагогічних закладах вищої освіти» до попереднього розгляду і захисту в спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова).

Результати голосування:

присутні 13,
«за» – 13,
«проти» – немає.

Висновок прийнято одностайно.

Голова
наукового (фахового) семінару,
доктор педагогічних наук,
професор

Тетяна КОЙЧЕВА

Учений секретар
наукового (фахового) семінару,
кандидат педагогічних наук,
доцент

